KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 10 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 13. MÁJA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Kvety vďaky v maminej náruči

Druhá májová nedeľa je už tradične venovaná všetkým matkám. Tento deň sa vo všetkým pádoch skloňuje a spomína najčarovnejšie slovíčko mama. Slovo, ktoré vo všetkých jazykoch znie takmer rovnako a symbolizuje najdôležitejšiu bytosť nášho života. Odpradávna sa mama stotožňuje so symbolom života, lásky a obety. Aj preto sa literárne často hovorí, že dobrý človek dáva život ako mama, miluje ako mama a obetuje sa ako mama. Dokonca aj našu Zem považujeme a poeticky nazývame našou Matkou.

Žijeme v dobe, ktorú často nazývame hektickou a veľmi rýchlou. V dobe, ktorá nás núti k veľkým výkonom a pritom dáva malý priestor hlbšie sa zamyslieť nad tým, čo robíme, ako to robíme a najmä – ako žijeme. Je to doba prudkých zmien, otrasov, relativizácie hodnôt, aj vzďaľovania sa tradíciám. Pokiaľ minulé doby mali prívlastky ako „kamenná“, „železná“ alebo „bronzová“, naša nesie nelichotivé meno doba „plastová“. Myslí sa tým doba umelých obalov, plastových fliaš a igelitového odpadu. Je to aj doba veľkého technického pokroku, internetového prepojenia sveta, do veľkej miery virtuálneho života a tiež aj duchovného úpadku, rozpadu rodín, starnutia populácie, demografickej nedostatočnosti a necitlivého nivočenia životného prostredia. Na jednej strane žijeme vo svete neuveriteľných možností a vymožeností a na strane druhej sa málo tešíme, veľakrát sme príliš smutní, unavení, znechutení, často až nešťastní. Azda za najsmutnejšie môžeme považovať to, že pre náročné výkony akosi niet času na priateľstvo, rodinu, výchovu, záľuby a lásku. Neradi si to priznávame, ale pociťujeme, že sme veľmi vyťažení, ale málo rešpektovaní, tolerovaní a milovaní. Táto nedobrá absencia lásky a citu významným spôsobom determinuje naše myslenie, konanie a vnímanie života. Pridlho sme si mysleli, že je dôležité, aby bol človek pekný, úspešný a mal hlavne vysoké IQ, čiže aby bol vzdelaný a inteligentný. V inom sme však zlyhali. Akosi sme prehliadli, že je veľmi dôležité, aby človek popri zdraví mal aj vysoký stupeň EQ, to znamená – emočných a citových schopností. Inteligencia ho robí vzdelaným, skúsenosti múdrym a emócie ľudským. Vychovať úplného a plnohodnotného človeka je úlohou a poslaním mnohých. Myslím tým rodinu, školu, prostredie, kultúrne i športové organizácie a vo veľkej miere aj cirkvi. Najväčšou doménou je to však poslaním matky. Za najväčšie životné šťastie môže človek považovať to, ak ho vychovala dobrá, múdra, obetavá a láskavá mama, prípadne stará matka a funkčná rodina. Už by sme mali nakoniec pochopiť, že človeka nestačí iba vzdelávať, ale treba ho aj motivovať k dobru a príkladom vychovávať.

ŠTEFAN KOVÁČ ADAMOV

(Pokračovanie na 3. strane)

Snímka: Teodor Križka

Hillary Trocká

Teodor Križka

Víta mi hlavou, aké zatemnenie duše a mysle musí nastať, aby sa kandidát na prezidenta takej veľmoci ako USA natoľko odviazal, že po víťazných voľbách sľubuje donútiť cirkvi, aby sa vzdali dogiem, resp. aby ich prepísali. Dialógom to asi nebude. Dá sa preto očakávať vojna všetkými prostriedkami, hlavne mediálnou škandalizáciou, vydieraním, kompromitáciou osôb verných Evanjeliu.

Počúvajúc Hillary Rodhamovú-Clintonovú akoby som počul Vasyľa Biľaka. Je to presne o tom, čo vyslovujem často - boľševizmus nie je iba ľavicová úchylka. Je to sociálnou demagógiou oblepená kostra nenávisti ku všetkému nadprirodzenému, ktorá sa tvári ako príťažlivá dáma alebo usmievavý pán. Je to iba trik, ako obalamutiť nevzdelanú luzu sľubmi na zlepšenie ich sociálneho statusu, aby tlieskali vytláčaniu svedomia zo spoločnosti a z človeka do tmavých kútov súkromia. Každá revolúcia sa takto začínala. Každá vzbura rúcala oltáre a pálila sväté obrazy. No nemôžu besi bez toho, aby nedvíhali päste smerom ku kostolným vežiam a ku krížom na rázcestiach.

V tejto súvislosti si všimnime: boľševický zločin nazývame stalinizmom. Stalin bol tá najväčšia obluda, po ňom propaganda nazýva obdobie teroru. Ale kam sa nám podelili Lenin a Trockij? Prečo sa teror, ktorý niesol krvavé znamenie proti monarchii, šľachte a cirkvi, nenazýva podľa tých, ktorých platili a vyškolili na Západe, prijali v Londýne do lóže a vpustili do Ruska ako zvery do Kolosea?

Kam sa podel Marx, ktorého Kapitál je taká populárna kniha v USA?

Prečo je stalinský teror horší ako teror Lenina a Trockého, alebo trebárs tých, ktorí tento typ besnenia doviedli do dokonalosti vynálezom gilotíny už počas revolúcie vo Francúzsku?

Nepáčia sa mi pokusy pripisovať Stalinovi záchranu ruského národa pred boľševikmi typu dvoch spomenutých. Teror je teror, či je protinárodný, či národný, či medzinárodný, a v skutočnosti ani nič nerieši, iba riešenie prenesie na iné časy. Ale priam frapujúco pôsobí, ak sa duchovní pohrobkovia Trockého derú k moci a už na ceste hrozia päsťami.

Videl som a počul kedysi Hillary Trockú, ako by som pokojne nazval Hillary Clintonovú, ako vyslovila nadšené „wau“ po správe z mobilu o zavraždení Bin Ladina. Videl som i priame prenosy z bombardovania Iraku, videl som i dôsledky bombardovania Srbska a vidím aj premenu Ukrajiny na polygón zástupnej vojny s Ruskom. Nie je to môj svet. Nie sú to moje hodnoty, či sú stalinské, či sú trockistické, aj keby svoje ťaženie nazývali daňou pokroku.

Menovanie a odvolávanie biskupov

Nedávna audiencia emeritného arcibiskupa Bezáka a českého kardinála Vlka u pápeža Františka (10. apríla 2015) nanovo rozvírila hladinu náboženského a spoločenského života na Slovensku. Polemické vyjadrenia názorov sa vyostrujú a nadobúdajú obrysy nezdravého „kultúrneho boja“, do ktorého vstupujú - na strane Mons. Bezáka - liberáli a liberálni katolíci nielen domáceho pôvodu, ale aj z Českej republiky a Rakúska. Udalosť bola vítanou príležitosťou našich „mienkotvorných“ denníkov a týždenníkov, aby sa v nich pohotovo začali objavovať komentáre a úvahy, z ktorých mnohé svojím štýlom a podaním prekračujú hranice vážnej diskusie. Niekedy má človek dojem, že autori týchto príspevkov využívajú udalosť len na to, aby vyprázdnili svoje nahromadené nevraživosti voči Cirkvi a jej popredným predstaviteľom. A to všetko v mene obhajoby „obľúbeného biskupa“ a vzývaním mena kardinála Vlka.

Celý nešťastný prípad, známy pod menom „kauza Bezák“, treba posudzovať pod zorným uhlom historických skutočností a vo svetle dvetisícročného vývoja mechanizmov a procedúr súčasného diania v Cirkvi.

Ústrednou osou celého prípadu je kľúčová otázka: Aké je postavenie biskupa v cirkevnej hierarchii a ako je to s tým jeho menovaním a odvolávaním?

V duchovnom i organizačnom živote Cirkvi na pleciach biskupov spočíva povinnosť a zodpovednosť, aby „ako Kristovi zástupcovia a splnomocnenci radami, odporúčaniami a príkladom, ale aj autoritou a posvätnou mocou“ spravovali im zverené partikulárne cirkvi, t.j. diecézy. (Katechizmus Katolíckej cirkvi /KKC/, č. 894).

Biskupi teda vo svojej diecéze nie sú reprezentantmi pápeža, sú oveľa viacej - oni reprezentujú autoritu samého Krista. V tomto zmysle definuje ich postavenie aj Katechizmus Katolíckej cirkvi, kde sa ich autonómia výslovne zdôrazňuje, menovite, že „biskupi nemajú byť pokladaní za vikárov rímskeho pápeža“. Biskupi sú nástupcovia apoštolov. Pápež, ako rímsky biskup, sa medzi nimi vyníma iba preto, že je nástupcom apoštola Petra, ktorému Kristus zveril „moc kľúčov“, t.j. primát. Pritom však „pápežova riadna a bezprostredná moc nad celou Cirkvou neruší právomoc biskupov, ale naopak, potvrdzuje ju a bráni“. Biskupi sú iba zaviazaní „vykonávať túto svoju moc v spoločenstve s celou Cirkvou pod vedením rímskeho pápeža.“ (KKC, č. 895)

Apoštolov si vybral sám Kristus. Kto vyberá biskupov, nástupcov apoštolov? V súčasnosti ich menuje pápež, a ich výber je prísne definovaný Kódexom kanonického práva (kán. č. 377 a 378). Príslušný paragraf ustanovuje, že pri vymenovaní biskupa, alebo biskupa koadjútora hlavná úloha pripadá pápežskému legátovi, nunciovi. Žiada sa od neho, aby vybral a Apoštolskej stolici predložil mená troch kandidátov, tzv. terno, spolu s odporúčaním, ktoré vypracoval na základe rozhovorov „s metropolitným biskupom a ostatnými biskupmi provincie, do ktorej diecéza, o ktorú sa treba postarať, patrí alebo do zoskupenia ktorej vstupuje, ako aj to, čo odporúča predseda Konferencie biskupov. Okrem toho pápežský legát si má navyše vypočuť mienku niektorých z kolégia konzultorov a z katedrálnej kapituly, a ak to uzná za užitočné, má si jednotlivo a tajne zistiť mienku aj iných z diecézneho a rehoľného kléru, ako aj laikov, ktorí vynikajú múdrosťou.“ (kán. č. 377 § 3).

Ďalší kánon špecifikuje kvality, ktoré sa vyžadujú od predložených kandidátov a ktoré sú veľmi náročné. U kandidáta sa predpokladá, že je mužom „pevnej viery, dobrých mravov, vyniká nábožnosťou, horlivosťou, múdrosťou a ľudskými čnosťami a má aj iné potrebné kvality, ktoré ho robia vhodným vykonávať biskupskú službu. Okrem toho sa vyžaduje, aby mal dobrú povesť, bol starší než 35 rokov, bol v kňazskej službe viac než 5 rokov, mal doktorát z biblistiky, teológie alebo cirkevného práva. „Konečný úsudok o súcosti toho, kto má byť povýšený, patrí Apoštolskej stolici“ (kán. č. 378, § 1-2).

Toto sú kritéria a postup, na základe ktorých Sv. Stolica koná výber a menuje biskupov Katolíckej cirkvi. V minulosti tomu bolo ináč. V prvotnej cirkvi si biskupov volili veriaci a neskôr veriaci a kňazstvo diecézy so súhlasom okolitých biskupov. Pápež Lev I. (440-461) definoval zákonitého biskupa ako muža „vyvoleného kňazmi, súhlasne prijatého veriacim ľudom a vysväteného biskupmi príslušnej cirkevnej provincie“. Z výroku vyplýva, že pápež nemal a ani si nenárokoval vedúcu rolu pri výbere biskupov.

Postupom času začali však do voľby biskupov zasahovať svetskí panovníci a oni chceli určovať, kto má, smie, alebo môže byť biskupom. Boli obdobia, keď stredoveký cisár Svätej rímskej ríše dosadzoval a zosadzoval aj samého rímskeho biskupa - pápeža! Posledným takým zásahom svetskej moci do pápežskej voľby bola intervencia cisára Františka Jozefa v roku 1903. Po smrti Leva XII. (v auguste 1903) sa zišli do Ríma kardináli, aby zvolili jeho nástupcu. Favoritom bol kardinál Mariano Rampolla, ktorý skutočne aj dostal najviac hlasov v prvom kole. A tu vystúpil krakovský kardinál Jan Puzyna, ktorý v mene svojho (a v tom čase i nášho) vladára Františka Jozefa I. a použil cisárske právo veta (ius exclusivae) proti zvoleniu kardinála Rampollu za pápeža. Zvolený bol kardinál Sarto, ktorý prijal meno Pius X. Dá sa teda povedať, že katolícky monarcha rozhodol o pápežovi. Treba však dodať, že jedným z prvých opatrení pápeža sv. Pia X. bol dekrét o vylúčení - pod trestom exkomunikácie - akéhokoľvek vonkajšieho vplyvu alebo nátlaku do voľby pápeža
.

Proti zásahom svetskej moci do menovania biskupov a ďalších cirkevných záležitostí sa veľmi rezolútne postavili pevní a záujmy Cirkvi chrániaci pápeži. Nakoniec sa našlo kompromisné riešenie, kde sa Cirkev a panovník (alebo príslušná vládna moc) dohodli na spoločnom postupe. Tradičná procedúra potom vyzerala tak, že Sv. Stolica oznámila panovníkovi alebo vláde príslušného štátu meno, alebo mená kandidátov, ktorých mieni vymenovať za arcibiskupov, biskupov, alebo pomocných biskupov s právom nástupníctva a ich vymenovanie oznámila len potom, keď dostala súhlas patričnej vládnej moci. V iných prípadoch to bola zase vládna moc, ktorá predložila tri mená (terno), z ktorých Svätá stolica vybrala svojho kandidáta. Ak medzi tromi návrhmi nebolo prijateľného kandidáta, Sv. Stolica mohla žiadať o predloženie nového terna.

V tomto duchu sa niesol aj modus vivendi, dohodnutý medzi česko-slovenskou vládou a sv. Stolicou v roku 1927 (do platnosti vstúpil vo februári 1928), v ktorom sa v tejto veci hovorí: „Svätá Stolica, prv než prikročí k vymenovaniu arcibiskupov, diecéznych biskupov, koadjútorov cum jure successionis a armádneho ordinára, oznámi česko-slovenskej vláde meno kandidátovo, aby sa uistila, že vláda nemá námietok rázu politického proti tejto voľbe. Uvedení preláti musia byť česko-slovenskými štátnymi príslušníkmi…“ A mimochodom: s odvolaním na tento paragraf aj vláda socialistického Česko-Slovenska zasahovala do vymenovania biskupov u nás v rokoch komunistického panstva.

Toto sú v krátkosti pravidlá pri súčasnom výbere a vymenovaní biskupov, ktorých podľa poslednej Pápežskej ročenky (Annuario Pontificio) v roku 2013 bolo 5 133. Medzi toľkým počtom prelátov sa občas vyskytnú aj prípady, že biskupa treba z jeho úradu odvolať, presnejšie povedané: požiadať ho, aby podal rezignáciu.

Kým vymenovanie biskupa vždy malo svoje pravidlá, odvolávanie biskupov je takou zriedkavosťou, že tam sa na podrobné pravidlá nemyslelo. Podľa zásady: raz biskup - navždy biskup, donedávna platilo, že biskup ostával v svojom úrade, až kým po neho neprišla smrť. Dojemný príklad toho sme mali tu v Austrálii: v roku 1963 zomrel 99-ročný melbournský arcibiskup Daniel Mannix, ktorému ani jeho vysoký vek neprekážal pri výkone biskupskej služby.

Druhý vatikánsky koncil, vychádzajúc z prozaickej skutočnosti, že keď človek dosiahne biblického veku, 70 rokov, vstupuje do životnej fázy, kedy s pribúdaním rokov ubúda síl, sa uzniesol na vekovom obmedzení biskupskej činnosti. Vyjadril to v dekréte koncilu Christus Dominus, kde sa uvádza: „Keďže pastierska služba biskupov je taká dôležitá a zodpovedná, diecézni biskupi a ostatní, ktorí sú s nimi z právnej stránky na tej istej úrovni, sa naliehavo žiadajú, aby sa z vlastného popudu, alebo na výzvu kompetentnej vrchnosti, vzdali svojho úradu, ak sa pre pokročilý vek alebo pre inú závažnú príčinu stali menej spôsobilými plniť si svoje poslanie. Ak kompetentná autorita rezignáciu prijme, postará sa o primerané zaopatrenie i o uznanie osobitných práv odstupujúcim.(Christus Dominus, č. 21).

Pápež Pavol VI. v auguste 1966 vydal motu proprio, v ktorom sa špecifikuje veková hranica, kedy biskupská funkcia končí. V tomto dokumente sa biskupi naliehavo žiadajú, aby podali rezignáciu, keď dosiahnu ctihodného veku 75 rokov. Nie je to síce rozkaz, iba otcovská výzva, ktorú však - pokiaľ mi je známe - doteraz nijaký biskup neodmietol. A tak od roku 1966, biskupi, keď sa dožijú 75 rokov, predkladajú Sv. Stolici svoju rezignáciu. Sv. Stolica ju buď príjme, alebo v niektorých prípadoch požiada dotyčného biskupa, či arcibiskupa, aby v službe ešte tri, päť, alebo aj viacej rokov pokračoval.

Niekedy sa však stáva, že biskup sa v svojej službe neosvedčil a je žiaduce, aby rezignoval ešte predtým než dosiahne 75 rokov. Takých prípadov bolo v poslednom čase niekoľko a každý z nich predstavuje pre Svätú stolicu vážny administratívny problém. Na Slovensku nám to ilustruje kauza arcibiskupa Róberta Bezáka.

Vynútené rezignácie a odvolania sa vyskytujú aj za pontifikátu zhovievavého, ľudského, sympatického a obľúbeného pápeža Františka. Len nedávno (21. apríla 2015) podal rezignáciu Mons. Robert Finn, biskup v Kansas City, Minesota, ktorý bol odsúdený občianskym súdom, pretože neoznámil úradom pedofilné poklesky svojho kňaza. Franz-Peter Tebartz-van Elst biskup v Limburgu rezignoval vlani, pretože bol márnotratný s financiami.

Najzaujímavejšia a v niektorých črtách Bezákovmu prípadu podobná bola však rezignácia biskupa diecézy Ciudad del Este (Paraguay), Rogelia Livieres Plano, ktorá sa odohrala v septembri 2014. Ale aj napriek tomu, že udalosť má určité podobnosti s prípadom arcibiskupa Bezáka, na Slovensku sa o nej veľa nehovorí, ani nepíše. Biskup Livieres totiž odmietal podať demisiu, a tak ho pápež pozbavil funkcie „pre vážne pastorálne dôvody a pre väčšie dobro jednoty miestnej Cirkvi a biskupského kolégia v Paraguay.“ Ako je známe, s podobným odôvodnením bol odvolaný aj trnavský arcibiskup Mons. Bezák. Aspoň takto to vyplýva z listu pápeža Benedikt XVI. predsedovi KBS arcibiskupovi Zvolenskému (z 18. októbra 2012), kde sa stretávame s podobnou terminológiou: „Starostlivo a vecne som sa oboznámil s vážnou a znepokojujúcou situáciou a po dlhej modlitbe nemohol som sa vyhnúť povinnosti, vyplývajúcej z lásky, obnoviť medzi vami účinnú kolegialitu a usporiadané pastoračné riadenie v trnavskej arcidiecéze, v autentickom duchu II. vatikánskeho koncilu…“

Oba prípady sú si podobné aj v tom, že ako Mons. Bezák, tak aj biskup Livieres proti odvolaniu protestovali. Bezák v niekoľkých vystúpeniach na televízii a v knihe rozhovorov s Máriou Vrabcovou, Rogelio Livieres otvorenýmlistom. V liste sa trpko ponosuje, že „napriek mnohým rečiam o dialógu, milosrdenstve, transparentnosti, decentralizácii a rešpekte voči autorite miestnych cirkví, neposkytla sa mi príležitosť osobného stretnutia s pápežom Františkom, aby som sa mohol vyjadriť k pochybnostiam a výhradám môjho konania.“ Tam však podobnosť s trnavským prípadom končí. Biskup Livieres totiž v záverečnej časti svojho protestu poslušne prijíma rozhodnutie Ríma: „Napriek tomu všetkému, ako poslušný syn Cirkvi prijímam toto rozhodnutie, aj keď ho pokladám za nepodložené a svojvoľné, za ktoré pápež berie zodpovednosť pred Bohom a nie predo mnou.“

Paraguajský prípad ukazuje, že v disciplinárnych opatreniach František I. zmýšľa a koná, ako zmýšľal a konal Benedikt XVI.

Odvolanie paraguajského biskupa a reakcia naň, najmä zo strany konzervatívnych katolíckych kruhov, muselo byť pre pápeža Františka nepríjemným zážitkom. Nielen on, ale aj Rada deviatich kardinálov, ktorí tvoria jeho poradný zbor, si súhlasne uvedomili, že pápežská autorita odvolávať biskupov je zakotvená v kanonickom práve

viac implicitne než explicitne. Aby budúce prípady mohli spočívať na pevnejších základoch pápež František na žiadosť štátneho sekretára kardinála Pietra Parolina posilnil túto procedúru osobitným reskriptom, ktorý bol vyhlásený 5. novembra 2014. Tento krátky reskript (edikt) sa týka rezignácie diecéznych biskupov a iných pápežom vymenovaných prelátov a ustanovuje sa v ňom: „Za určitých okolností kompetentná autorita (vrchnosť) môže požiadať biskupa o rezignáciu z jeho pastierskeho úradu, keď predtým mu predložila dôvody, prečo ho o to žiada a starostlivo prerokovala tieto dôvody v bratskom dialógu."

Kompetentnou autoritou tu môže byť iba pápež, pretože v dnešnej dobe iba on má právomoc vymenovať biskupov.

Ako do tohto obrazu zarámovať prípad arcibiskupa Bezáka? Na každý prípad ide tu o zriedkavý jav. Arcibiskup Bezák sa cítil rozhodnutím kompetentnej autority citlivo dotknutý, označil sa za nevinnú obeť nespravodlivého zásahu, odmietol rezignovať a už tretí rok hlasito protestuje proti svojmu odvolaniu.

K odvolaniu došlo tak, že pápež Benedikt XVI., po predložení výsledkov dlhého a dôkladného vyšetrovania, žiadal arcibiskupa Bezáka o jeho odstúpenie z trnavského arcibiskupa. Keď odmietal odstúpiť, bol pozbavený pastoračného spravovania Trnavskej arcidiecézy. Pápež toto všetko konal podľa zaužívanej diplomatickej a administratívnej praxe prostredníctvom apoštolského nuncia, pretože nuncius je jeho predĺženou rukou. Ako pri vymenovaní tak aj pri odvolávaní biskupov nuncius koná podľa pokynov a v intenciách toho, v službách ktorého stojí. Keď išlo o vymenovanie, neprišiel za Mons. Bezákom osobne pápež Benedikt, ale iba jeho nuncius. Mons. Bezák nepochyboval o dôveryhodnosti nunciovej misie a prijal ho ako autentický hlas Sv. Otca. Tak to malo byť aj vtedy, keď muselo prísť k tomu nešťastnému zákroku a diplomatický zástupca Svätého otca žiadal Mons. Bezáka, aby rezignoval. Aj to bol autentický hlas Sv. Otca, ktorý má moc zväzovať a rozväzovať a ktorému arcibiskup Bezák slávnostne sľuboval poslušnosť. Vyhlasovať, že odvolanie bolo dielom nuncia, predsedu Konferencie biskupov Slovenska, alebo dokonca Bezákovho predchodcu, a že pápež o tom nevedel - ako to robí arcibiskup Bezák - je nepochopiteľné.

Rovnako nepochopiteľný je aj argument, ktorý si osvojil aj Bezákov najvplyvnejší advokát, kardinál Vlk a v poslednom čase ho vehementne presadzuje, totiž, že neexistuje dekrét, ktorým bol arcibiskup Bezák odvolaný. Pravdaže neexistuje. Biskupi sa neodvolávajú dekrétmi. Pápež postupoval tradičnou cestou a touto úlohou poveril svojho apoštolského nuncia v Bratislave. Keby bol arcibiskup Bezák poslúchol Sv. Otca a odstúpil z trnavského arcibiskupstva, bol by - opäť cestou apoštolského nuncia - dostal „dekrét", ktorým pápež prijíma jeho rezignáciu a ďakuje mu za jeho služby.

Od historickej audiencie 10. apríla 2015 je celebritou v očiach všetkých stúpencov „obľúbeného arcibiskupa" emeritný kardinál Vlk. Dominuje v médiách skoro tak často, ako na prelome rokov 2012-2013 dominoval arcibiskup Bezák. Rozhovory s kardinálom Vlkom bolo možno čítať, vidieť a počuť na televízii (Noe), v slovenských i českých časopisoch (.týždeň, Katolícky týdeník), na internete (cesta +). Stal sa obdivovaným hrdinom dňa aj na takých miestach, kde nikdy s úctou o Cirkvi nehovorilo. A majú ho za čo vyzdvihovať. Hovorí ich rečou, opakuje ich argumenty, predkladá dokumenty, ktoré mu oni doniesli a plnou váhou svojej autority presadzuje rehabilitáciu „nespravodlivo odvolaného arcibiskupa". Jeho úsilie, ako ho on sám verejnosti vykresľuje, je obdivuhodné. Ale bolo by ono ešte obdivuhodnejšie a záslužnejšie, keby sa bol informoval, napríklad, aj u litoměřického biskupa Mons. Jana Baxanta, keby si bol našiel čas aj na pohovor s nunciom, keby bol navštívil aj predsedu Konferencie biskupov Slovenska a keby si bol prečítal si brožúrku Šebastiána Labu.

Stretnutie arcibiskupa Bezáka s pápežom Františkom je dôležitým krokom v kauze Bezák. Netreba ho však preceňovať. Je predčasné vidieť v ňom triumfálnu rehabilitáciu Mons. Bezáka a poníženie jeho údajných nepriateľov, bulvárnymi médiami pohotovo obiľagovaných epitetom „kati". Pápež síce arcibiskupa prijal, trpezlivo ho vypočul, nechal sa s ním odfotografovať, ale povedal mu iba toľko, že celú záležitosť preskúma. Na rozdiel od kardinála Vlka pápež František sa iste nechá o veci informovať aj z druhej strany. A potom rozhodne.

V tejto súvislosti je dobre pripomenúť niektoré relevantné skutočnosti, ktoré pri riešení tejto kauzy budú hrať kľúčovú úlohu:

1. Pápeži posledných storočí nie sú známi tým, že by menili rozhodnutia svojich predchodcov a ani František nebude príliš naklonený anulovať rozhodnutie svojho, ešte žijúceho, predchodcu.

2. Skutočnosť, že arcibiskup Bezák neskrýva svoj tvrdý postoj k svojmu predchodcovi a robí to spôsobom, nad ktorým nejeden nezaujatý človek pokrúti hlavou, bude mať svoju rezonanciu aj vo Vatikáne.

3. Nuncius, prefekt kongregácie pre biskupov a apoštolský vizitátor, ktorý z poverenia Sv. Stolica na mieste vyšetroval obvinenia proti Mons. Bezákovi, požívajú aspoň takú dôveru Sv. Otca ako arcibiskup Bezák a jeho advokát kardinál Vlk.

4. Pápež je síce známy svojím zmyslom pre spravodlivosť, milosrdenstvo a súcit, ale keď treba, vie konať racionálne, rozvážne a bez emócií.

A na záver jeden konkrétny prípad súčasného vatikánskeho realizmu: V januári 2015 pápež František vymenoval pomocného biskupa Juana Barrosa za biskupa diecézy Osorno, Chile. Vymenovanie sa stretlo s hlasitými prejavmi nesúhlasu a protestov nielen v Južnej Amerike, ale aj v Európe a Severnej Amerike. Protestovali dokonca aj niektorí členovia novozriadenej Pápežskej komisie proti zneužívaniu mladistvých. Prostredníctvom médií sa verejne robil nátlak na Svätú Stolicu, aby odstránila biskupa, ktorý nevyhovuje predstavám určitej skupine veriacich. Poukazovalo sa, že dávno v minulosti biskup Barros neoznámil polícii sexuálne poklesky kňaza, o ktorých vedel. Liberálne kruhy ochotne poskytli priestor na presadzovanie takýchto protestov. V marci 2015 vatikánske úradné miesta odpovedali na tieto prejavy krátkym prehlásením: „Kongregácia pre biskupov starostlivo preskúmala kandidatúru dotyčného prelát a a nenašla nijakú objektívnu príčinu, ktorá by mohla byť prekážkou jeho vymenovania za diecézneho biskupa." Čo ilustruje tento prípad? Že nátlak médií, ak keď je mocný, nie je všemohúci.

O Sv. Otcovi Františkovi sa hovorí, že je pápežom prekvapení. Nuž, nechajme sa prekvapiť.

FRANTIŠEK VNUK

OTVORENÝ LIST KARDINÁLOVI VLKOVI

Jeho Eminencia
kardinál Miloslav Vlk
Hradčanské nám. 16
119 02 Praha 1
Bratislava 27. apríla 2015

Vaša Eminencia,

prekvapila nás Vaša obhajoba odvolaného slovenského arcibiskupa J. E. Róberta Bezáka na Vami vyžiadanej audiencii u pápeža Františka 10. apríla 2015, ako aj Váš nedávny rozhovor v televízii Noe. Rozhodli ste sa tak po návšteve istých informátorov zo Slovenska, stúpencov odvolaného arcibiskupa, a to bez toho, aby ste vážne posúdili aspoň známe výhrady voči arcibiskupovi.

Róbert Bezák bol predsa odvolaný na základe výsledku apoštolskej vizitácie Vášho spolubrata biskupa Mons. Jána Baxanta, ktorý si isto nezaťažil svedomie nejakými výmyslami. Určite uviedol fakty, a nie „fámy", ako ste ich Vy nazvali.

Eminencia, svojím konaním ste sa verejne zamiešali do jurisdikcie samostatnej cirkevnej provincie zvrchovanej Slovenskej republiky, čím ste prekročili svoje právomoci. Od roku 1993 česká strana nemá absolútne žiadne právo zasahovať ani do politických, ani do cirkevných otázok slovenského národa. Zasahovanie, akého ste sa Vy dopustili, je nielen protiprávne, ale zhoršuje aj vzťahy medzi českým a slovenským národom.

Dôvody odvolania arcibiskupa R. Bezáka sú uverejnené aj v knihe P. Šebastiána Laba SJ, Róbert Bezák, Pravda o odvolanom arcibiskupovi. Určite ju máte, veď autor Vám poslal pracovnú verziu a kniha vyšla v Prahe v Ottovom nakladateľstve. Či snáď výroky arcibiskupa: Cirkev je totalitná; Cirkev nekoná v duchu lásky; Celá Cirkev je skorumpovaná a mnoho ďalších patria do úst biskupa? Alebo vyhodenie z ubytovania zaslúžilých starých biskupov na dôchodku Mons. Štefana Vrableca a Mons. Dominika Tótha patrí medzi skutky milosrdenstva? Či osočovanie a kriminalizovanie svojho predchodcu je láskou k blížnemu? Vieroučné bludy ako: „Boh pohoďák" secundum Bezák - to sme predsa videli všetci. Môže takto verejne rozprávať jeden katolícky biskup? A mohli by sme ešte pokračovať.

Vedeli ste o tom a napriek tomu to teraz zľahčujete. Konanie arcibiskupa Bezáka spôsobilo rozbíjanie jednoty v Katolíckej cirkvi na Slovensku, čo v tomto prípade hraničí so schizmou. Vy ste s takým konaním arcibiskupa spokojný. My nie, išlo o tragédiu, ktorej bolo treba včas zabrániť, aby nevznikli väčšie škody.

Eminencia, povedali ste, že prijatím arcibiskupa Róberta Bezáka na audiencii ho Svätý Otec morálne rehabilitoval. Je to veľký omyl. Bol to pápež, ktorý ho vymenoval za arcibiskupa a pápež mal plné právo z tejto funkcie ho aj odvolať. Na tom v Katolíckej cirkvi nikto nemá právo niečo meniť. Každý pápež prijíma rôznych politikov i duchovných, ktorých automaticky z ich morálnych zlyhaní nerehabilituje. Svätý Otec vyzval arcibiskupa na pokánie. On sa však viac venoval médiám, ktoré zneužívali jeho kauzu proti Cirkvi. Odvolávate sa na milosrdenstvo Sv. Otca. Kladieme otázku, či je toho hoden človek, ktorý odmieta svoju sebareflexiu?

S hlbokou úctou

Signatári - členovia kresťanských občianskych združení:

JÚLIUS BINDER, EVA BOBKOVÁ, JOZEF DARMO, MILAN ĎURICA, AUGUSTÍN M. HÚSKA, ZITA IŽDINSKÁ, ÁBEL KRÁĽ, FERDINAND KLINDA, TEODOR KRIŽKA, ZORA KOSIBA, JÁN KOŠIAR, JÁN LITECKÝ ŠVEDA, EVA LITECKÁ ŠVEDOVÁ, LADISLAV LYSÁK, STANISLAV MÁJEK, ANTON MALACKÝ, EMÍLIA MALACKÁ, PATRÍCIA PORUBSKÁ, JOZEF RÁCZ, MÁRIA RAPOŠOVÁ, IVAN REGULI, JOZEF RYDLO, JÁN SMOLEC, ŠTEFAN SOTÁK, ELENA ŠEBOVÁ, MARIÁN ŠURAN, ARPÁD TARNÓCZY, RUDOLF ZELENAY, EVA ZELENAYOVÁ

(Pokračovanie z 1. strany)

Kvety vďaky...

Keď sa istých, mediálne známych ľudí pýtali, čo cenné im dali ich matky, odpovedali rôzne. Jeden považoval za dar dom, ktorý mu mama kúpila k svadbe. Druhý zasa auto darované k maturite. Tretia považovala za cennosť mamou finančné naštartovanie firmy. Ale jedna pani povedala najkrajšie: „Pýtate sa na cennosť od mojej mamy? Moja odpoveď je - život a láska!" A keď sa spýtali istého teológa, koho v živote považuje za najdôležitejšieho, ktorý ovplyvnil jeho myslenie a vedu, odpovedal: „Moju mamu. Tá ma naučila milovať Boha i ľudí." Najmä v duchovnom rozmere je matka dôležitejšia ako kňaz. Pre rodinnú náboženskú výchovu detí je ideálne, keď sú matka a otec domácimi kňazmi viery a lásky.

Keď sa občas zamýšľam nad tým, prečo boli naše mamy také skvelé, tak ma napadá jedna súvislosť. V prevažnej väčšine to boli ženy, ktoré mali za duchovný vzor matku všetkých matiek. Nechali sa vnútorne ovplyvňovať našou Nebeskou matkou Máriou a stali sa úžasnými matkami a ľuďmi. Kiežby aj dnešné mladé mamičky mali skutočné vzory, ktoré im poslúžia byť dobrými a vzácnymi mamami.

Milé mamičky, matky a staré matky, dnešný váš veľký sviatok je pre nás všetkých vhodnou príležitosťou k tomu, aby sme vám slovom, kvetmi i bozkom vyjadrili svoju vďaku za život, výchovu a námahu. Viem, že nie sme schopní vám dostačujúco vyjadriť našu úctu a poďakovanie, lebo láska mamy sa nedá prekonať. Aj napriek tomu vám úprimne prajem veľa vďaky, pozornosti, ochrany a opatery vašich detí i vnúčat. Kiežby ste v živote za rozdávanie sa deťom, manželovi a rodine, prijali od detí ešte veľa kvetov vďaky, slov uznania a prejavov úcty. Od vašich najbližších vám úprimne želám ďaleko viac kvetov za života do náručia ako potom iba na hrob.

Kňaz a básnik Rudolf Dilong sa vo svojej autobiografii Mladosť z očistca vyznáva: „Nepoznal som matky. Vari pol treťa roka som mal, keď umrela. Ako sa mohol vyvíjať môj mladý život bez zásahu matkinej lásky? Od malička som nemal lásky. Tu sa začína tragika môjho života." Azda aj preto iný básnik, Milan Rúfus, s detským citom napísal: „Pane, ktorý si na nebi, zachovaj všetkým deťom mamy... Podaruj deťom otecka na každý deň... Zachovaj nám ich obidvoch, veď dve ruky od teba máme. Dve rúčky deťom stvoril Boh. Pre ocka jednu, druhú mame." A tento veľký básnik sa o svojom detstve krásne vyznal: „Mama, to bol náš každodenný chlieb a otec, to bol sviatok".

Milí priatelia, takýto úžasný pocit vám všetkým prajem mať v srdci.

ŠTEFAN KOVÁČ ADAMOV

Novodobá demokracia

ako nástroj na zničenie kresťanstva

Pod nabubralým štýlom demokratických fráz, ktorým sme privykli načúvať počas 20. storočia, nachádzame, po odhrnutí povrchového propagandistického náteru, odvekú a stále rovnakú melódiu, preháňajúcu sa v zástupoch, nápev večného pachtenia po moci. Niečo, čo je banálne a zároveň nevyhnutné, u človeka nesúceho bremeno dedičného hriechu.

Ohyzdnosť demokracie spočíva práve v jej pokrytectve a podvodnosti. Ona jediná z politických teórií tvrdí, že jej nejde o moc, ale primárne o blaho ľudu. (Pre jej deriváty, ako socializmus a komunizmus to samozrejme platí tiež.) Staré systémy počítali s nízkosťou človeka, jeho vášňami, dedičným hriechom, s jeho túžbou po moci. Vraveli: vladárom ide o moc, ženie ich ctižiadostivosť a pýcha, ale s pomocou Božou sa pokúsime urobiť niečo aj pre ľud. Taká je realita.

Demokracia, a to už antická, ako si ukážeme, operuje naopak s dojmom niečoho „nového“, doposiaľ nevídaného, lepšieho. Hovorí dokonca o inom chovaní ľudí v demokracii k sebe navzájom, akoby demokracia menila ľudskú povahu. Už v staroveku teda nesie so sebou tento potencionálny náboj, požiadavku vylepšenia ľudskej povahy, pomocou politického systému.

Postupné vyjavovanie ohyzdnosti demokracie má vždy rovnaký priebeh. Keďže podstatou demokracie je lož o vláde ľudu, nutne sa časom dostane do konfliktu so všetkými svojimi tvrdeniami a koncepciami. Realita ju valcuje. Priznať si realitu však nemôže, to by musela poprieť seba samú. A tak sa začne dlhá demokratická anabáza pokrytectva a lží, v ktorej sú všetky prvky mocenskej reál-politiky maskované, prekrúcané, preštylizovávané a reinterpretované tak, aby sa zachoval dojem vernosti ideálnym postulátom demokracie. Pre demokraciu je typický úplný nesúlad medzi skutkami a deklarovanými ideálmi. Verbálna prezentácia nutne smeruje v demokracii k vytváraniu akéhosi virtuálneho sveta, v ktorom všetko reálne, čo nekorešponduje s ideálom demokracie a napriek tomu je to nevyhnutné z mocenského hľadiska, býva vytesnávané do priestoru ne-demokracie. Čiže to „zlé“ , čo sa stalo, vlastne nepatrí k demokracii a teda musí patriť niekam inam, do zlého sveta autoritatívnosti a hierarchie a preto to nesúvisí s demokraciou. Tým pádom je demokracia nutne najlepším systémom, pretože všetko zlé k nej nepatrí. Vkradlo sa to tam odniekiaľ z vonka. Od nepriateľov demokracie. Po očistení od ne-demokratického, tu žiari demokracia ďalej svojim očarujúcim svetlom.

To znamená, že máme do činenia so systémom, ktorý odmieta ideovú zodpovednosť za svoje skutky a presúva tieto skutky do ideového tábora protivníka, tým, že ich označí za ne-demokratické. Alebo, čo je ešte zábavnejšie: vykladá tieto skutky, ktoré sú v rozpore s jeho proklamovanou doktrínou ako niečo, čo je s ňou plne v súlade. Tak vzniká onen povestný novo-jazyk, pomocou ktorého sa banálna mocenská politika maskuje za slovami ako sloboda, rovnosť, právo, ľud atď.

Nachádzame sa ešte stále v priestore antickej demokracie. Nehovoríme o ničom novom. Je preto ľahké konfrontovať nafúkanosť premrštenej frazeológie s realitou. To, čoho sme už dnes sýti neustálym sledovaním imbeciloidných médií, to nám predvádza vo svojich Dejinách Thúkydides, keď necháva prehovoriť hlásnu trúbu aténskej demokracie, Perikla. Ocitáme sa v roku 430 pred Kristom.

Perikles reční nad mŕtvymi aténskymi vojakmi. Má to byť reč pohrebná. Tá sa ale čoskoro mení z piety, v ktorej chváli statočnosť aténskych bojovníkov, na oslavnú tirádu o aténskej demokracii. V nej vysvetľuje: „akým usilovaním ..., akou politikou a akým chovaním bolo dosiahnuté tej veľkosti.“ Najprv, presne v duchu demokratického utopizmu, ktorý vždy vykazuje znaky pseudoviery a pseudonáboženstva, z dôvodu nutnosti veriť v uskutočnenie niečoho čo je nereálne, sa Perikles vymedzuje voči všetkým ostatným zriedeniam a ukazuje aténsku demokraciu ako najlepšiu zo všetkých možných zriedení. Podľa Perikla sa aténske zriadenie nielen odlišuje od zriedenia ostatných Grékov, ale môže byť pre všetkých aj vzorom. Vzápätí sa spúšťajú stavidlá lživej frazeológie, ktorá má v priam mesianistickom nadšení zdôvodniť prečo je aténska demokracia najlepšia:

a) „pretože vládne nie zopár jednotlivcov, ale väčšina...“ (videli sme aká „väčšina“ a ľud vládol - slobodní občania - muži. Aj tí samozrejme nevládli; predstava „vládnutia“ nejakej masy je lživá už vo svojej podstate. Sme konfrontovaní so stále rovnakým úmyslom: sugerovať, že to čo sa odohráva presne tak ako všetko ostatné, je vlastne niečo odlišné a lepšie. Nutne vždy vyvstane otázka: aký dôvod má táto lož, ak nie oklamanie plebsu a následné efektívnejšie, v zmysle „manipulatívnejšie“, uchopenie moci?)

b) „pričom v súkromných záležitostiach sa všetkým dostáva podľa zákona rovného práva ...“ (videli sme na ostrakizme, Sokratovi; o ženách a otrokoch ani nehovoriac. Napriek tomu, aj keby sme sa zmierili s tým, že Perikles hovorí len o slobodných občanoch, skutočne by bol niekto z nás taký prostoduchý a neznalý ľudskej povahy aby uveril, že „všetkým sa dostáva podľa zákona rovného práva“? Boh nás uchovaj od takej zaslepenosti. 25 rokov života v demokracii by malo byť dostatočnou kúrou pre všetkých nevidomých, blúzniacich o rovnosti, ak vynecháme stavy čo na systéme profitujú, lenže tie na rovnosť samozrejme neverili nikdy.)

c) „vo verejnom živote sa dostáva ocenenie podľa toho, ako sa kto osvedčí, nie podľa hierarchie ale podľa zdatnosti ...“ (s tým akosi nekorešponduje pôvod predstaviteľov vlády v aténskej demokracii, ktorí za nejakých záhadných okolností takmer vždy pochádzali z oligarchických kruhov. Platí tu samozrejme to čo bolo povedané už pri bode „b“ o rovnosti, ľudskej povahe a našich 25 rokoch nazerania pod pokrievku demokratického hrnca.)

d) „a ani chudobnému nie je na prekážku to, že nemá žiadne spoločenské postavenie, ak je schopný vykonať pre štát niečo dobrého...“ (no to už je doslova idylka, z chatrče rovno do funkcie. To už je priam beztriedna spoločnosť našich bývalých súdruhov, ktorej realitu sme zažili, takže podobné hlúposti máme napočúvané na sto rokov dopredu a nad milým Periklom sa len uškrnieme.)

Ale Perikles klábosí ďalej, evidentne sa rozparádil a demokratické velikášstvo mu šmakuje a ide k duhu. Maľuje nám tu priam raj na zemi: „ nehneváme sa na suseda, ak koná podľa svojej záľuby ... nažívame spolu tak, že si nie sme na obtiaž ... neprestupujeme zákony ... počúvame tých, ktorí zastávajú úrad, aj zákony...“

No to vám boli hotoví anjeli, tí Aténski. Ale čujme ďalej. Nielen voči sebe boli ako hrdličky, oni aj na cezpoľných. Takto vykladá princípy medzinárodnej politiky aténskych : „ je to dobrota, s ktorou pomáhajú komukoľvek bez strachu ... nie tak so zreteľom k svojmu prospechu, ako skôr k bezpečnej istote svojej slobody ...“ Olala, ale veď to je priam americký pán prezident, ten Perikles. Celá demokratická aténska politika je čírou dobrotou a obetavosťou pre druhých!

Kto pozná realitu, ten onemie nad sebapreceňujúcou drzosťou týchto slov. Skutočný prístup Atén k slabším sa najkrajšie ukázal na vyhladení obyvateľov ostrova Mélos v roku 416 p. K. Tento neutrálny ostrov, ktorého obyvatelia boli bývalí spartskí kolonisti, sa rozhodli Aténčania demokraticky podmaniť. Obávali sa, že by sa mohli Mélčania pridať k svojim príbuzným na Sparte, aj keď nič také nesignalizovali, skôr naopak, chceli len zostať mimo súperenia Atén a Sparty. Atény obkľúčili ostrov presilou loďstva i vojska a tolerantne naznačujú Mélčanom, čo majú robiť. Obyvatelia ostrova sa však zdráhajú a moc sa im do družby s tými demokratmi, ktorí všade šíria dobrotu

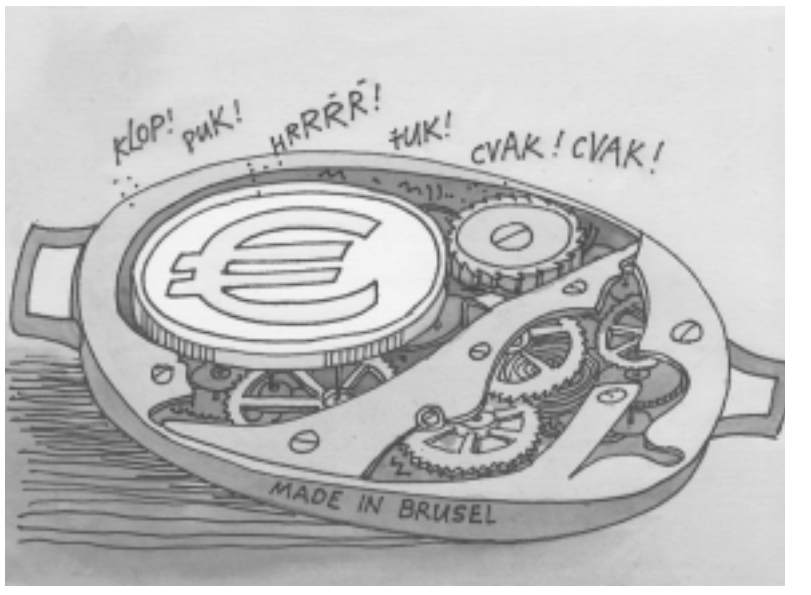

Zo skicára Andreja Mišanka

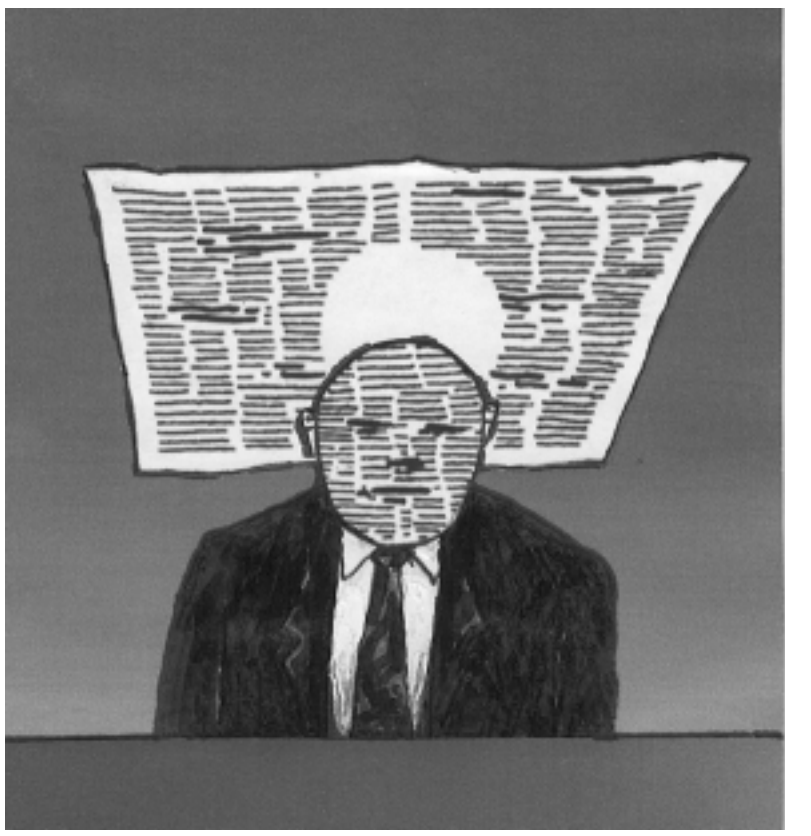

a obetavosť nechce. A teraz hľaďme na tie analógie. To, čo nasleduje, je ako vystrihnuté z modernej demokracie:

1.) Atéňania obvinia Mélčanov, že ich nenechali predniesť na ostrove verejne prejav. (Ha, demokracia a sloboda je ohrozená, aténska mimovládka bola umlčaná.) Mélčania však naznačujú, že sa boja, aby ich touto formou Aténčania neprekabátili.

2.) Aténčania navrhujú diskusiu o probléme. Veď sú demokrati. Len sa porozprávajú a vyjasnia si stanoviská.

3.) Mélčania súhlasia (lode okolo ostrova robia divy) ale namietajú, že je to zvláštna diskusia keď sú obkľúčení.

4.) Atény rovno prejdú k veci a začnú demokraticky presviedčať Mélčanov, že ak sa podrobia aténskej demokracii, tak z toho budú mať prospech.

5.) Mélčania nechápu, aký prospech, ale Aténčania im to rýchlo vysvetlia: vyhli by sa najhoršiemu - vyhladeniu.

6.) Mélčania navrhujú neutralitu, tú však Aténčania odmietajú a formulujú požiadavky:

- Mélčania sa stanú „spojencami“ a budú platiť Aténam „spojeneckú daň“
- za to zostanú „pánmi“ svojej krajiny a budú požívať „bezpečný mier“

7.) Mélčania odmietajú a sú následne:

- porazení
- všetci mladí muži sú povraždení
- ženy a deti sú predané do otroctva
- ostrov osídlia aténski kolonisti.

Vskutku, koľko dobroty a obetavosti. Právom Perikles hudie, poukazujúc na priam mesiánsku výlučnosť aténskej demokracie, pripomínajúcu nám amerického pána prezidenta Wilsona v roku 1918, keď porovnáva Atény so zlou, nedemokratickou Spartou a podobnou verbežou: „ Preto som sa tak rozhovoril o našej obci, aby som vás poučil, že nebojujeme za rovnakú vec my a oni, ktorí nemajú nič tomu podobného.“ Tí „oni“, to sú Lakedaimoňania zo Sparty, a to, čomu nemajú nič podobného, to je div sveta divúci - demokracia.

Pohanská demokracia tu obnažuje svoj mesiánsky pseudonáboženský potenciál, ktorý v 18. storočí objavia s nadšením novodobí apoštoli demokracie. Pretvorenie človeka, vďaka politickému zriadeniu, v niečo lepšie, ako bol človek starý, to bolo volanie Sirén, aké dokonale korešpondovalo s rousseauským prirodzene dobrým človekom, ktorého dobrota bola zasypaná starými politickými štruktúrami a predovšetkým kresťanským učením o dedičnom hriechu. Hľa tu bol vzor: bol predkresťanský, čo by umožňovalo kultúrne sa vyhnúť všetkému kresťanskému, pomocou úzko poňatého kultu antiky a hlavne - už to raz fungovalo! Veď to povedal aj Perikles. Tak prečo by to nemalo fungovať aj teraz?

Tisícosemsto rokov kresťanstva bolo preskočených ako ohavný tmársky močiar, aby bola z ďalekej minulosti spod zosutých rozvalín staroveku vyhrabaná, vyzdvihnutá a prinesená hviezda demokracie. Kresťania uverili, že k ich prospechu a blahu a k ešte väčšiemu blahu kresťanstva.

Zdroje legitimity štátnej moci na Slovensku v perspektíve dvadsiateho storočia

Legitimita štátnej moci pojmovo znamená jej mravno-filozofické oprávnenie. Uvažovanie o legitimite nie je uvažovaním o všeobecnom ospravedlnení potreby existencie štátu (štát ako pozitívne dobro, alebo nutné zlo), ale skúmanie zdroja oprávnenia konkrétnej osoby alebo štruktúrovanej skupiny osôb (režimu) na vládnutie.

Legitimita nás teraz nezaujíma z hľadiska sociologických či sociálno-psychologických konštruktov, ale ako racionálno-legálny pojem, ktorý je východiskom pre posúdenie legality konkrétnych aktov štátnej moci, či už v oblasti normatívnej alebo rozhodovacej. Ak je režim nelegitímny, legalita zákonov a rozhodnutí nemá pevný základ.

Osoby podrobené štátnej moci, najmä ak ide o katolíkov, potom dodržiavajú zákony a rešpektujú rozhodnutia uzurpátora bez toho aby boli nimi mravne (vo svedomí) viazaní. Dodržiavanie zákonov nastolených a rozhodnutí vydaných nelegitímnou mocou (uzurpátorom) je preto dôsledkom oprávnenej obavy z nepriaznivého dôsledku vo forme postihu, postihu závislých osôb o ktoré je katolík povinný sa starať (obavy o rodinu) a prípadne aj postihu, ktorý nedodržanie zákonov uzurpátora môže spôsobiť voči vlastnej kauze obnovy legitímnej moci.

I.
MONARCHIA, SAMOURČENIE A ĽUD

Legitimita monarchie má viacero zdrojov. Tradičné predkresťanské monarchie odvodzovali svoje dedičné právo na vládu zväčša z práva zakladateľa, dobyvateľa alebo zvykového práva (ústavnej obyčaje). Náboženská legitimizácia vlády nebola obvyklá hádam okrem pomerne výnimočného obdobia vlády kňazov v starom Egypte.

Monarchia panujúca „odkedy ľudská pamäť siaha“ je pritom taktiež postavená na implicitnom súhlase ovládaných. Ten sa prezumuje v situácii ak obyvateľstvo neodporuje vladárovi. Tradičný panovník však nepredkladá poddaným žiadne ospravedlnenie svojej moci.

Práve v čase oslabenej legitimity, v čase vzbúr, nepokojov, vnútorného sporu alebo vonkajšieho vpádu sa tvoria apologetiky a poémy podporujúce oprávnenie vládcov. Hoci to znie pre našu diskusiu odťažito, prosím Vás aby ste si túto poznámku zapamätali.

Panovník ako telesná hlava rodiny, a hlava rodu v tradičných spoločnostiach pravidelne mal (už za pohanských čias) aj kultové povinnosti. Avšak v pohanstve samozrejme tieto kultové povinnosti neprinášali také dôsledky ako kresťanská koncepcia pomazaného panovníka.

V kresťanskom svete monarchia vyrástla ako z pohanských kmeňových kráľovstiev Frankov, Slovanov či Arménov, tak aj z rímskeho právneho dedičstva v ktorom stále pretrvávala jednota postavenia cisára ako verejného činiteľa i ako súkromnej hlavy rodiny, ktorá disponuje štátom ako plne svojim vlastníctvom.

Štáty tak predstavovali objekt panstva, a medzinárodné zmluvy boli v zásade skôr súkromnoprávnymi zmluvami medzi panovníkmi než zmluvami medzi virtuálnymi štátnymi entitami. Až na konci stredoveku sa rodia koncepcie, ktoré oddeľujú Korunu od Panovníka, a vytvárajú užitočnú právnu fikciu štátu odlišného od monarchu (monarchie), ktorá sa vlastne svojou koncepciou nápadne podobá na republiku.

To samozrejme komplikuje legitimizáciu monarchie. Ak je štát oddelený od vladára, potrebujeme vôbec dedičnú hlavu štátu ? A aká má byť moc panovníka voči poddaným, aby ešte trvali dedičné práva rodu odôvodnené väčšmi účelom než posvätnosťou ? Z pozície oprávnenia na vládu, získanú napríklad dobytím, voľbou alebo dedičstvom sa stáva otázka funkcie, napríklad presadzovania spoločného dobra.

Preto historická legitimita panovníckych rodov je a ostáva tak slabou, že sa musí po revolúciách dokonca slávnostne proklamovať, a ani to jej obyčajne nepomôže.

Monarchie sa napokon tiež dovolávajú súhlasu ľudu, či už voľbou panovníka stavmi, zmluvou so stavmi alebo snemovňou (Uhorsko, Poľsko, Bulharsko) alebo v mýtických počiatkoch retrospektívne umiestneným povolaním „od pluhu“ (Přemyslovci).

Hoci sa monarchie - ani revolučné - nevzdávajú dovolávania sa Božej milosti (ako Napoleon, „cisár z vôle ľudu a milosti Božej“) konštrukcie dovolávajúce sa súhlasu ovládaných sa presadzujú čoraz väčšmi. Dôležitým prvkom legitimizácie sa stáva Svätá aliancia a jej legitimizmus a odpor voči revolúciám vnímaný ako medzinárodnoprávna zásada. V tomto období sa tiež presadzuje konštitutívna teória uznania štátu (ipso facto aj jeho vlády et vice versa).

Zlomom v medzinárodnoprávnej legitimite (vláda je oprávnená tým, že je uznávaná mocnosťami a susedmi a tak nesporná z hľadiska absencie iných pretendentov na vládu nad územím, alebo aspoň jeho jadrom) Rakúsko-Uhorského súštátia je október 1918.

Sedemnásteho októbra 1918 vydáva bl. Karol Habsburg Manifest národom (spolukoncipovaný a kontrasignovaný predlitavským premiérom Hussarekom). Nasleduje vypovedanie dualizmu uhorským Krajinským snemom (po predchádzajúcom súhlase panovníka) 24. októbra a už 28. vyhlásenie čs. národného výboru, 30. októbra Martinská deklarácia SNR a vyhlásenie republiky v Maďarsku a uznanie SNR Maďarskou národnou radou a následne československo-maďarský konflikt o slovenské územia (ich vymedzenie).

Zlom z hľadiska legitimity predstavuje práve cisársky manifest. Okrem iného v ňom cisár vyzval na vytvorenie Národných výborov národov v krajinách zastúpených v Ríšskej rade, s právom určovať pomer medzi jednotlivými národmi navzájom a medzi nimi a jeho vládou.

Problémom (okrem Washingtonskej deklarácie, ktorá ho tesne nasledovala) pre legitimitu panovníka však bolo jednak uznanie princípu sebaurčenia a jednak obmedzenie povolania Národných výborov či rád iba na Predlitavsko.

Panovník na jednej strane vyhlásil, že sebaurčenie Poliakov v Ríši neznamená riešenie osudu Haliče a jej prípadného zjednotenia s nezávislým Poľskom, ďalej vyhlásil že jednota apoštolského kráľovstva Uhorského je manifestom nedotknutá, ako aj že o osude Terstu rozhodne jeho obyvateľstvo.

Panovník tak vydal niečo, čo by v časoch pokoja možno obstálo ako verejnoprávne privilégium, nemohlo však obstáť ako norma, lebo bolo vnútorne rozporné. Poliaci a Terst mali zjavne právo aj na pripojenie k susedom, ktorí si predmetné územie nárokovali, Česi so Slovincami (nad ktorými už reálne nevykonával žiadnu moc) mali byť vlastne jediní obmedzení iba na takzvané vnútorné sebaurčenie, a napokon Uhorsko, ktoré si Karol I. vo svojej blahoslavenej slepote zvolil za budúcu rodovú pevnosť malo byť uchované v jednote, napriek tomu,že Chorvátsko s Vojvodinou už bolo v rukách Štátu SHS - dočasnej formy urýchlene zjednotenej so Srbskom do Kráľovstva SHS.

Revolúcia v Budapešti potom znamenala definitívny koniec historického Uhorska, o čom svedčí postoj Sv. Stolice, podľa ktorej obnovené kráľovstvo po r. 1920 nemohlo pretendovať na postavenie apoštolského kráľovstva a práva vyhradené kráľovi v oblasti ustanovenia biskupov v apoštolskom kráľovstve už reštituovanému kráľovstvu nepatrili.

II.
ZJEDNOTENÝ NÁROD ČI ZLOŽENÝ ĽUD ?

V Česko-Slovensku môžeme premeny vnímania ľudovej legitimity v prostej časovej následnosti: Clevelendská a Pittsburgská dohoda, uznanie Česko-Slovenských národov ako ko-beligerenta zo strany USA, Washingtonská deklarácia, ratihabícia Ženevským protokolom, Martinská deklarácia, Ústava 1920, a Manifest slovenského národa v roku 1938.

Tento vývoj, a v niektorých krokoch skôr organizovanú postupnosť si teraz priblížime trochu podrobnejšie.

V Clevelandskej a Pittsburgskej dohode sa dohovárajú zástupcovia českých a slovenských spolkov (v Pittsburskej už so súhlasom budúceho prezidenta Masaryka, ktorý neskôr účinky svojho úkonu odvolal v rozpore so základnou právnou zásadou civilizovaných národov non venire contra factum proprium) o základných zásadách budúceho ústavného usporiadania štátu, ktorého vznik si kladú ako cieľ svojej spolupráce (v druhom prípade už podpory čs. národného výboru)

Washingtonská deklarácia je historicky ojedinelou politickou deklaráciou. Je totiž o nej z vyjadrenia samého Masaryka známe, že jej redakciu zveril americkým poradcom, vrátane sudcu Najvyššieho súdu Brandeisa, a pred jej uverejnením jej koncept poslal na odsúhlasenie americkému štátnemu sekretárovi Lansingovi (postupom presne opačným než volila voči Nemecku slovenská autonómna vláda, resp. prezident Tiso). Je jednou z mála deklarácií nezávislosti, ktorých originálne znenie je napísané (koncipované) v inom jazyku než je materinský jazyk deklaranta resp. adresáta.

Táto deklarácia celkom jasne pomenúva hodnoty vyhlasovaného štátu, ale aj obnovu jeho nezávislosti ako následníka Koruny Českej. S ohľadom na prihlásenie k demokracii zo strany vznikajúceho štátu je namieste niekoľko citátov z deklarácie :

„(…) Robíme tak pre naše presvedčenie, že žiaden ľud nemá byť nútený žiť pod zvrchovanosťou, ktorú neuznáva…“ Považujeme slobodu za prvú podmienku federalizácie, a veríme, že SLOBODNÉ národy strednej a východnej Európy môžu ľahko vytvoriť federáciu ak to uznajú za potrebné“.

Deklaranti (identifikovaný v závere deklarácie ako Masaryk, Štefánik a Beneš) v nasledujúcich riadkoch, hoci formulovaných Brandeisom a spol. vyjadrujú legitimitu „obnovy českej nezávislosti“ a implicitne aj právo slovenského národa na sebaurčenie i voči Československu.

Posúďte sami:

„ Robíme toto vyhlásenie na základe nášho historického a prirodzeného práva. Boli sme nezávislý štát od siedmeho storočia, a v rku 1526, ako nezávislý štát, pozostávajúci z Čiech, Moravy a Sliezska (sic!) sme sa spojili s Rakúskom a Uhorskom, v obrannej únii proti tureckému nebezpečenstvu.

Nikdy sme sa dobrovoľne nevzdali svojich práv ako nezávislý štát v tejto konfederácii. Habsburgovci porušili ich dohodu s našim národom tým, že protiprávne prehliadali naše práva, a porušovali ústavu nášho štátu, ktorú sa zaviazali dodržiavať, a preto odmietame naďalej ostať časťou Rakúsko-Uhorska v akejkoľvek forme.

Nárokujeme právo Čiech znovuzjednotiť sa s ich slovenskými bratmi zo Slovenska, kedysi súčasti nášho národného štátu, neskôr vytrhnutého z nášho národného tela, a pred päťdesiatimi rokmi začleneného do uhorského štátu Maďarov, ktorí svojím nevýslovným násilím a bezohľadným útlakom sebe poddaných plemien stratili akékoľvek mravné a ľudské právo vládnuť komukoľvek okrem seba.“

Slovenský prejav súhlasu sa tu predkladá síce ako implicitný, (na základe „nevýslovného klamstva“ o Slovensku ako súčasti národného štátu a neskoršom „vytrhnutí z národného tela“) avšak samotné vyhlásenie práva Čiech (Bohemia) na znovuzjednotenie so slovenskými bratmi nie z Uhorska ale zo Slovenska, robí zo Slovenska subjekt.

Navyše obsahuje odlíšenie Slovákov (slovenskí bratia) od Čiech (tu myslených ako onen subjekt, ktorý pozostávajúci z Čiech, Moravy a Sliezska vstúpil do únie z Habsburgami a deklaráciou ju ruší, pričom samozrejme nebolo možné v deklarácii použiť konštitučný názov tohto štátu - Koruna Česká - to by odporovalo hodnotám, ktoré deklaranti presadzovali, preto sa objavuje vágny pojem „Bohemia“ o niekoľko odsekov vyššie ešte označujúci iba Čehy ako krajinu, konštituenta koruny Českej).

I tak však, od vyhlásenia práva na znovuzjednotenie k úkonu vôle, ktorým dva subjekty uskutočňujú zjednotenie, je ešte v právnom i mravnom zmysle ďaleko. I my dnes môžeme vyhlásiť právo Slovenska na zjednotenie sa napríklad s našimi slovenskými bratmi na Morave, v Poľsku, na Podkarpatsku či v Maďarsku (a pri takom tvorivom rozlete ako preukázali autori deklarácie trebárs aj s Maďarmi a Chorvátmi alebo Čechmi) avšak ak je taká deklarácia spojená so sebaurčovacím právom a s postulovaním druhej strany „znovuzjednotenia“ ako subjektu s vlastným názvom a teritoriálnym vymedzením, potom sa na znovuzjednotenie očakáva prejav vôle takejto druhej strany (ba aj práve prejav vôle českej strany, ktorý len ťažko mohol predstavovať úkon československej národnej rady).

Je samozrejme otázkou, či obsah deklarácie bol pre československý štát záväzný, a či môže jestvovať predústavný akt štátu, ktorým sa on sám zaväzuje čo do obsahu svojej písomnej ústavy. Samozrejme, ako správne konštatuje Ďurčanský vo svojej Bielej knihe (hoci vo vzťahu k uznaniu „obnovy Československa“ po II. svetovej vojne) orgány štátu môžu jestvovať, a teda štát zaväzovať (napríklad aj medzinárodnoprávne prijať záväzky, ktoré majú prednosť pred ústavou, minimálne vtedy, ak následne ústava primát medzinárodného práva pripustí) iba vtedy ak už daný štát jestvuje, teda ak jestvuje vláda, ktorá efektívne vykonáva štátnu moc nad jej subjektami na jej podriadenom území.

V čase československej deklarácie, podobne ako predtým dohôd potvrdených T.G. Masarykom takéhoto stavu nebolo. Napriek tomu, deklarácia používa pri opise budúceho štátneho zriadenia množstvo normatívnych viet, uvádzaných ako princípy ústavy, hoci s výhradou ich neskoršieho schválenia:

„Môžeme načrtnúť len hlavné princípy ústavy česko-slovenského národa: konečné rozhodnutie o ústave samej, pripadá na zákonne vybraných zástupcov oslobodeného a zjednoteného ľudu.

Česko-Slovenský štát bude republika. V stálom úsilí o pokrok bude zaručovať úplnú slobodu svedomia, náboženstva a vedy, literatúru a umení, slova, tlače a právo na zhromažďovanie a petíciu.

Cirkev bude oddelená od štátu. Naša demokracia má spočívať na všeobecnom volebnom práve, ženy majú mať rovnaké postavenie s mužmi, politicky, sociálne i kultúrne. Práva menšiny budú chránené pomerným zastúpením, národné menšiny budú požívať rovnosť práv. Štátny režim bude parlamentárnej formy, a bude uznávať právo zákonodárnej iniciatívy a referenda. Stála armáda bude nahradená milíciou.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

SLAVOMÍR JANČOK

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Misionárska lingvistika

Obrázok hore: Svätý José de Anchieta, misionár, apoštol Brazílie, zakladateľ brazílskej literatúry. Počas inidiánskeho zajatia napísal do piesku rozsiahlu poému na počesť Panny Márie

Obrázok dole: Metropolita Inocent (1797-1879), prvý pravoslávny biskup Kamčatky a Severnej Ameriky, prekladateľ Biblie do jazyka kmeňa Aleutov

Existujú tri veľké svetové náboženstvá, ktoré vynaložili obrovské úsilie na šírenie svojej viery vo svete. Podľa chronologického poradia sú to budhizmus, kresťanstvo a islam. A predsa je spôsob ich šírenia odlišný. Kresťanskí misionári neboli motivovaní vojenskou expanziou, ale vierou v Krista, šírením posolstva o jeho živote a vzkriesení a snahou o záchranu duší v iných častiach sveta.

Dve z týchto náboženstiev, kresťanstvo a islam, preložili svoje posvätné dokumenty a ďalšiu náboženskú literatúru do cudzích jazykov (v islame má preklad Koránu do iných jazykov iba pomocnú funkciu, posvätným jazykom Koránu zostáva arabčina). No iba kresťanstvo sa venovalo samotnej analýze cudzích jazykov, zostavením gramatík a slovníkov, ba dokonca i vytvorením abecied pre niektoré jazyky. Kresťanstvo sa nespoliehalo na bilingválnych obyvateľov daných oblastí, ktorí by potrebné materiály preložili do domácich jazykov. Jeho životodarné posolstvo predkladali domácemu obyvateľstvu tí, ktorí boli jediní schopní v plnosti odovzdať vieru s vypätím všetkých síl. Misionári. Práve oduševnenie misionárov, ich sústavná duševná a fyzická námaha, schopnosť naučiť sa jazyky domáceho obyvateľstva a prispôsobiť sa ich spôsobu života, ochota obetovať všetko vrátane vlastného života, priniesli kresťanským misiám úspech.

Samotná téma misionárskej lingvistiky presahuje obdobie veľkých geografických objavov, s ktorým je často spájaná. Siaha od prvých desaťročí nášho letopočtu do 21. storočia. Najprv misionársku činnosť vykonávali nepočetné skupiny apoštolov, neskôr katolícke rády (najmä františkáni, dominikáni a jezuiti), pravoslávni kňazi (napr. svätý Štefan Permský alebo Ivan Veniaminov) a protestantskí pastori. Protestantskí duchovní sa zameriavali najmä na preklady Svätého písma. Kresťanské misie po období veľkých geografických objavov priniesli so sebou i európsky kultúrny, obchodný a civilizačný vplyv.

V dejinách jazykovedy sa uvádza, že lingvistické myslenie v období stredoveku nezaznamenalo takmer nijaký posun. Zameranie na latinský jazyk a obrátenie sa k vyšším filozofickým a teologickým problémom neupriamovalo myseľ stredovekého človeka na hlbšiu analýzu jazyka. Výnimkou sú práve misionári, ktorí sa zaoberali opisom a analýzou nových jazykov (ich zápisy sú často jediným svedectvom o existencii už zaniknutých jazykov) sprvoti podľa štruktúry latinského jazyka, no neskôr i na základe vlastnej štruktúry daného jazyka (napr. gramatika grónskeho jazyka od S.P. Kleinschmidta). Mnohých misionárov môžeme taktiež považovať za zakladateľov rôznych vedeckých disciplín, napr. Paulinus od svätého Bartolomeja - otec indológie, Lorenzo Hervás y Panduro - otec historicko-porovnávacej jazykovedy. Misionári boli často autormi významných etnografických, prírodovedných či geografických objavov, nadväzovali diplomatické styky s krajinami, ktoré boli dovtedy pre Európu uzavreté.

ZRODENIE MISIONÁRSKEJ LINGVISTIKY

Za začiatok misionárskej lingvistiky môžeme považovať zázrak, ktorý sa udial na Zoslanie Ducha Svätého, keď všetci prítomní počuli, ako sa im apoštoli prihovárajú v ich rodných jazykoch (Sk 2,6: „Keď sa teda strhol tento hukot, mnoho sa ich zbehlo a boli zmätení, lebo každý ich počul hovoriť svojím jazykom…“). Ak neberieme do úvahy aramejčinu, ktorá bola v dobe života Ježiša Krista lingua franca oblasti Palestíny, za prvý misionársky jazyk možno považovať gréčtinu, ktorá fungovala ako lingua franca východného Stredomoria a bola známa židom žijúcim v Egypte, ako i vzdelancom v Ríme.

Postupne sa začalo kresťanstvo šíriť prostredníctvom latinského jazyka, ale i iných jazykov, napríklad koptčiny alebo germánskych jazykov, dôkazom čoho je preklad Biblie od biskupa Wulfilu zo 4. storočia. Wulfilova Biblia je unikátnym dokladom gótskeho jazyka, preložená z gréčtiny pre gótske obyvateľstvo žijúce v severnom Čiernomorí. Biskup Wulfila pre potreby prekladu upravil grécku abecedu a

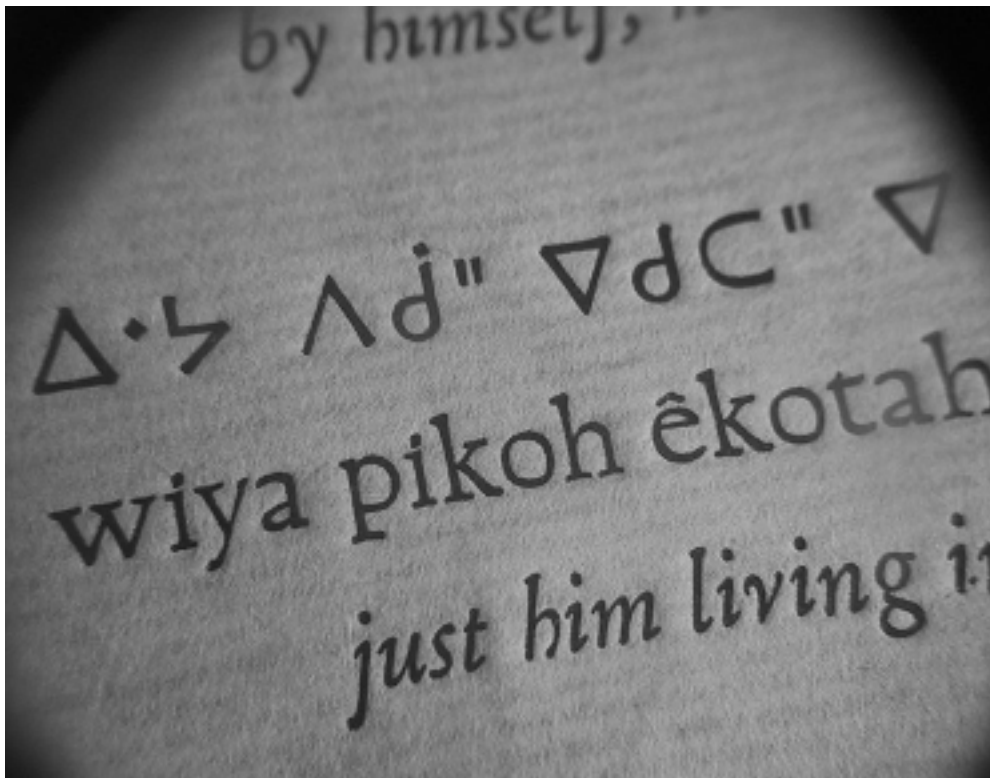

Písmo kmeňa Krí, ktoré rozlúštil metodistický misionár James Evans

doplnil ju o niekoľko znakov. Masívne rozšírenie kresťanstva do 5. storočia sa odohrávalo prevažne na území Rímskej ríše a vo sfére jej kultúrneho vplyvu (Arménsko, Sýria, Etiópia). Na území Západorímskej ríše mal najväčší vplyv preklad Biblie svätého Hieronýma, známy od 5. storočia pod názvom Vulgata. Zároveň vznikol i preklad Nového Zákona do sýrskeho jazyka, tzv. Pešita. V tom čase misionári nestoriánskych kresťanov dosiahli Perzskú ríšu i Indiu, kde sa spojili so skupinami kresťanov, ktoré sa udržali v Indii z čias apoštola svätého Tomáša. Perzskí mnísi prenikli v 7. storočí dokonca až na územie Číny.

Misionárska činnosť bola neoddeliteľne spätá so znalosťou miestneho jazyka a písomnosti. Preto bolo nutné vytvoriť nové abecedy alebo fonetický zápis jazykov tých národov, ktoré v danej dobe nemali vlastné písomníctvo. Vytvorenie gótskeho písma sa pripisuje už vyššie zmienenému biskupovi Wulfilovi, arménsku abecedu zostavil roku 405 učenec a svätec Mesrop Maštoc, abecedu pre slovanské národy vytvoril svätý Cyril v 9. storočí. Z neskoršieho obdobia spomeňme dielo svätého Štefana Permského (1330-1396), misionára v oblastiach národa Komi, ktorý zostavil tzv. permskú alebo zyrjanskú abecedu, známu i pod názvom „abur“. Lingvistickou činnosťou v oblasti etymológie a gramatiky sa zaoberal svätý Izidor Sevillský najmä v diele „Etymologiae“, ako i anglický františkán Roger Bacon či blahoslavený Ján Duns Scotus v diele „Grammatica Speculativa“ a ďalší. V rokoch 1514-1517 bol z iniciatívy kardinála F. Jimenéza vytlačený v Španielsku Starý i Nový zákon pod názvom „Biblia Polyglotta Complutensis“. Tento významný vydavateľský počin predstavoval Sväté Písmo v hebrejskom, aramejskom, gréckom i latinskom jazyku v jednom vydaní. Na jeho zostavení sa podieľal i významný filológ a básnik Antonio de Nebrija (1441-1522). Roku 1492 vydal gramatiku kastílskeho jazyka „Grammatica castellana“, ktorá bola jednou z prvých gramatík národných jazykov v Európe a ktorá následne slúžila ako vzor pri zostavovaní gramatík jazykov Nového sveta.

DICTIONAIRE
DE LA
LANGVE HVRONNE
NECESSAIRE A CEVX QVI N'ONT L'INTELLIGENCE
D'ICELLE, ET ONT A TRAITER AVEC
LES SAVVAGES DV PAYS
PAR FR. GABRIEL SAGARD
Recollet de S. François, de la Prouince de S. Denys.
A PARIS,
Chez DENYS MOREAV, ruë S. Iacques,
à la Salamandre d'Argent.
M. DC. XXXII.
Auec Priuilege du Roy.

Slovník jazyka kmeňa Hurónov, ktorý zostavil františkánsky misionár Gabriel Sagard roku 1632

Nehľadiac na to, že misionárska lingvistika sa v užšom zmysle tohto pojmu sformovala v Mexiku v 16. storočí, príznaky lingvistickej analýzy sa objavili v prácach misionárov ešte skôr. Ako príklad môžeme uviesť Codex Cumanicus, prácu komplexného charakteru z 13.-14. storočia, ktorá obsahovala gramatiku i slovník turkického jazyka kmeňa Kipčakov, ktorý používala časť obyvateľstva polostrova Krym. Slovník bol zostavený kvôli obchodným i misionárskym účelom. Kódex obsahoval glosár s výrazmi vulgárnej latinčiny a ich prekladmi do perzského a kipčackého jazyka, ako i texty náboženského charakteru, napríklad modlitbu Otčenáš v kipčackom jazyku.

Francúzsky lingvista Sylvain Auroux charakterizoval procesy prebiehajúce v 16. storočí výrazom „grammatisation“ (viď S. Auroux: La révolution technologique de la grammatisation), keď sa autori prác o jazyku začali zaoberať lingvistickou analýzou. Misionári sa snažili fixovať podobu jazyka a určiť jeho štandardnú formu. V tej dobe najčastejšie používali metódy analýzy latinského jazyka, ktoré aplikovali na nové jazyky. Pozornosť si zasluhujú práce španielskych misionárov známe pod názvom „Artes“, ktoré zachytávajú mnohé z dnes už neexistujúcich domorodých jazykov a sú jediným zdrojom informácií o nich. Z hľadiska súčasnej lingvistiky je misionárska transkripcia nepresná a nedostačujúca na plné zachytenie špecifík daného jazyka. V niektorých prípadoch sa však misionárom podarilo zapísať zvukovú stránku jazyka veľmi presne, ako v jazyku nahuatl, ktorého fonetika je podobná fonetike španielskeho jazyka. Protestantský misionár S.P. Kleinschmidt vytvoril roku 1851 gramatiku grónskeho jazyka, pri ktorej používal vlastnú gramatickú štruktúru grónčiny, patriacej do východoinuitskej vetvy jazykov.

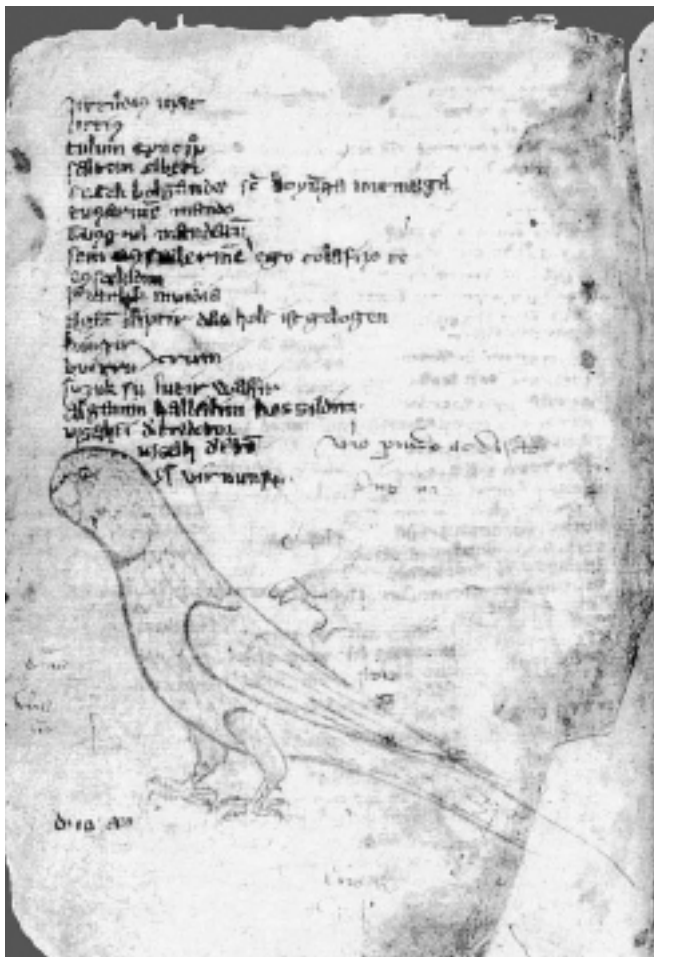

Codex Cumanicus z 13. storočia, ktorý zostavili misionári na komunikáciu s turkickými národmi

Misionári sa stretávali s dvoma typmi jazykov: 1.) jazyky, ktoré nemali opísanú gramatickú štruktúru, no existovalo ich vlastné písomníctvo, ako napr. čínština, perzština, arabčina či sanskrt. V takom prípade misionári používali dostupné domáce gramatiky. 2.) jazyky bez vlastného písomníctva a gramatickej tradície. Osvojovanie jazyka prebiehalo v takom prípade pomaly a chaoticky, bolo treba vytvoriť transkripciu jazyka (viď W. Wonderly, E. Nida: Linguistics and Christian Missions, str. 135).

Misionárskej činnosti sa venovali najmä mníšske rády, neskôr misionárske spoločnosti, ktoré zjednocovali nielen kňazov, ale i svetské osoby pôsobiace v zahraničných misiách, ako napr.: Société des Missions étrangeres de Paris (1658 - 1663), Church Mission Society (1799), Overseas Missionary Fellowship (1865). Otázkami evanjelizácie a misionárstva sa zaoberala Kongregácia evanjelizácie národov - Congregatio pro Gentium Evangelizatione založená roku 1622.

LATINSKÁ AMERIKA

Po španielskom obsadení Mexika v 16. storočí sa začala z Európy šíriť mohutná vlna misií. Pápež Alexander VI. vydal roku 1493 bulu „Inter Caetera“, ktorou potvrdil španielsku vládu a používanie španielskeho jazyka na novoobjavených územiach. Už roku 1513 boli do Mexika poslané učebnice kastílskeho jazyka „Arte de la lengua castellana“. Miestne obyvateľstvo používalo jazyk nahuatl, lingua franca Aztékov, ktorého zvládnutie si vyžadovalo prácu niekoľkých generácií misionárov, ako i vytrvalú prácu na výchove detí podľa zásad kresťanského života. Práve počas misií sa prvýkrát v histórii objavila potreba slovníkov, gramatík a modlitebných knižiek v domácich jazykoch, aby sa misionári mohli naplno venovať pedagogickej činnosti a katechéze indiánov. (Viď N. Ostler: The social roots of missionary linguistics, In: Missionary Linguistics/Lingüística misionera…, str. 38)

Už v 17. storočí nachádzame 212 prác o jazykoch Nového sveta, pričom 30 z nich bolo venovaných jazykom Južnej Ameriky. Napríklad prvú gramatiku jazyka kečua vydal roku 1560 pod názvom „Grammatica o arte de la lengua general de los indios de los Reynos del Perú“ dominikán Domingo de Santo Tomás, ktorý zostavil i slovník kečuánskeho jazyka. Významné misionárske dielo za sebou nechal i svätý José de Anchieta (1534-1597), jedna z najvýznamnejších postáv v kultúrnych dejinách koloniálnej Brazílie. Je považovaný za zakladateľa brazílskej literatúry. Zostavil prvú gramatiku jazyka tupi „Arte da gramática da língua mais usada na costa do Brasil“. Pre svoju oduševnenú činnosť pri christianizácii brazílskych indiánov je nazývaný aj „Apoštol Brazílie“. Bol svätorečený roku 2014. Anchieta vy-

Socha svätého Josého de Anchieta v Tenerife, misionára a zakladateľa brazílskej literatúry

stupoval ako ochranca indiánov pred portugalskými kolonizátormi. Zúčastňoval sa na živote kmeňov a zaoberal sa ich jazykmi, pričom však dôsledne oddeľoval negatívne stránky ich života. V čase indiánskeho zajatia napísal báseň na počesť Panny Márie „De Beata Virgine Dei Matre Mari?“. Poéma obsahovala viac než 4000 strof a José de Anchieta ju zapisoval do piesku na morskom brehu. Osobne pokrstil okolo 100 000 indiánov. Jezuita Antonio Ruiz de Montoya (1585-1652) zostavil slovník i gramatiku jazyka guaraní „Arte y vocabulario de la lengua guaraní“, v ktorej používal diakritické znamienka. Zároveň do jazyka guaraní preložil i katechizmus (viď W. Wonderly, E. Nida: Linguistics and Christian Missions, In: Anthropological Linguistics, str. 117).

Misionárska činnosť zaznamenala veľký vplyv na rozvoj kníhtlače v Latinskej Amerike. Najprv sa knihy tlačili v Madride, neskôr sa otvorila kníhtlač v Mexiku (1535) a ďalej napríklad v Peru (1583), Bolívii (1610), Bogote (1737), Buenos Aires (1780)... Príchod španielskych misionárov do Mexika prebiehal veľmi rýchlo, už roku 1559 pôsobilo v Mexiku 380 františkánov, 210 dominikánov a 212 augustiniánov. Mexiko malo vtedy 4,5 miliónov obyvateľov (viď R. Ricard: The Spiritual Conquest of Mexico, str. 23). Prvou knihou vytlačenou na americkom kontinente bol katechizmus v španielčine a jazyku nahuatl z roku 1539 „Breve y más compendiosa doctrina christiana“, ktorý vydal františkánsky duchovný Juan de Zumarrága, titulovaný cisárom Karlom V. ako „ochranca indiánov“. Svoju úlohu vyplnil J. de Zumarrága dôsledne, vystupoval na obranu indiánov, informoval cisársky dvor o krutosti vojakov a úradníkov, ktorí pristupovali k miestnemu obyvateľstvu ako k otrokom. V Mexiku založil kníhtlač, množstvo škôl a nemocníc, vzdelával obyvateľstvo v oblasti poľnohospodárstva i výroby, pre ktorú priviedol pracovníkov zo Španielska. Roku 1547 bol menovaný z arcibiskupa Španielska. Františkánsky mních Alonso de Molina vydal roku 1546 knihu „Doctrina christiana breve traduzida en lengua mexicana“ a v priebehu niekoľkých rokov slovník jazyka nahuatl, kde venoval mnoho pozornosti gramatickým a sémantickým špecifikám jazyka. Roku 1547 františkánsky kňaz Andres de Olmos vydal gramatiku jazyka nahuatl „Arte de la lengua mexicana“, prvú gramatiku Nového sveta. Roku 1548 boli zásady kresťanského života vydané v mayskom jazyku huasteco a roku 1550 v jazyku mixtec. V miestnych jazykoch Peru bol roku 1584 vydaný katechizmus „Catecismo en Lengua Espanola y Aymara a Doctrina christiana... traduzio en las dos lenguas generales de este Reyno, Quichua y Aymara“. Roku 1530 bolo v Mexiku založené Kolégium Svätého Kríža, kde študovali v kňazskom seminári domorodí bohoslovci. Táto nová generácia kňazov z radov miestnych indiánov významne pomohla christianizácii Mexika. Misionárska činnosť v Latinskej Amerike viedla i k posilneniu administratívneho mechanizmu rádov. Rády investovali mnoho prostriedkov na vydávanie učebníc a lingvistických prác (viď N. Ostler: The social roots of missionary linguistics, In: Missionary Linguistics/Lingüística misionera…, str. 45).

Lingvistické práce misionárov z 18. storočia preukazujú vysoký stupeň systematizácie. Ako príklad môžeme uviesť dielo Lorenza García y Panduro uvádzaného aj ako Hervás y Panduro (1735 - 1809), považovaného za jedného zo zakladateľov porovnávacej jazykovedy. Hervás y Panduro sa venoval misijnej činnosti v Latinskej Amerike a po zrušení jezuitského rádu sa vrátil do Talianska. Pápež ho vymenoval za prefekta vatikánskej knižnice. Jeho najznámejším dielom je kozmografia „Idea dell' Universo“ z rokov 1778-1787, ktorá obsahuje katalóg jazykov všetkých známych národov a jazykov spolu s ich klasifikáciou „Catálogo de las lenguas de las naciones conocidas, y numeración división y clase de éstas según la diversidad de sus idiomas y dialectos“. Panduro zozbieral lingvistický materiál približne z 300 jazykov a vydal gramatiky asi štyridsiatich jazykov (viď M. Müller: Lectures on the Science of Language, str. 140). Zozbieral dostupné materiály misionárov a opísal jazyky Ameriky, Indie a Oceánie. Osobitú pozornosť si zasluhuje jeho rozčlenenie malajských a polynézskych jazykov. Z uvedeného diela vychádzalo mnoho ďalších lingvistických výskumov. Medzi jeho ďalšie práce patria: „Origine, formazione, mec?anismo ed armonia degl' idiomi“ (1785); „Vocabolario, Poliglotto, con prolegomeni sopra piu de CL lingue“ (1787); „Saggio practicco delle Lingue con prolegomeni e una raccolta di orazioni dominicali in piu di trecento lingue e dialetti“ (1787). Panduro poukazoval na zhodné rysy jednotlivých jazykov, čo malo pomôcť práve misionárom pri osvojovaní si nových rečí. Ako mnoho učencov pred ním, aj Panduro zozbieral preklad modlitby Otčenáš do rôznych jazykov, no nepovažoval to za lingvistickú prácu. Zdôrazňoval nevyhnutnosť vydania deskriptívnych gramatík a slovníkov ako základu pre porovnávaciu gramatiku. Zároveň prízvukoval nutnosť fonetickej abecedy, ktorá by dokázala jazyky zachytiť. V otázke genézy jazykov sa odklonil od rozšíreného názoru, že všetky jazyky sa vyvinuli z jedného zdrojového jazyka. Za prvotný jazyk ľudstva v tej dobe mnohí považovali hebrejčinu ako jazyk Starého zákona a jazyk Adama a Evy.

Neustála práca misionárov napokon viedla k vzniku bilingvizmu v daných oblastiach. Miestni obyvatelia prijali nielen jazyk kolonizátorov, ale taktiež aj ich náboženstvo. Tento jav nie je bežný, napr. západná expanzia v moslimských oblastiach síce spôsobila bilingvizmus, no miestne obyvateľstvo vieru kolonizátorov neprijalo.

Severná Amerika

Na území Severnej Ameriky zaznamenávame tri hlavné misionárske tradície: francúzsku, anglickú a španielsku. V menšej miere pôsobili v Severnej Amerike i misionári z Holandska, Nemecka a Portugalska. Podľa J. Suáreza existujú tri fázy americkej lingvistiky: misionárska lingvistika, rozvoj domácej lingvistiky v Latinskej Amerike 19. storočia a použitie zložitej jazykovej analýzy v 20. storočí (viď J.A. Suárez, The Mesoamerican Indian Languages, str. 48). Lingvistickou situáciou v Severnej Amerike sa zaoberal Victor Egon Hanzeli (1925-1991).

V Severnej Amerike zaznamenávame rozdiely medzi oblasťami kolonizovanými katolíckymi Francúzmi i protestantskými Angličanmi, ktoré sa odzrkadľujú i vo forme misionárskych lingvistických prác. Misionárska činnosť v Severnej Amerike sa začala o sto rokov neskôr než v Mexiku. Prvý kontakt prebehol s indiánmi národa Mikmaki v Novom Francúzsku. O tomto národe zanechal veľa svedectiev protestantský právnik Marc Lescarbot (1570-1642), ktorý zostavil slovník miestneho jazyka v rozsahu sto slov. Misionársku činnosť medzi kmeňom Hurónov začali francúzski františkáni roku 1611. Počiatok ich pôsobenia bol nesmierne náročný, misionári sa stretávali s neznámymi jazykmi a katastrofálnymi hygienickými a mravnými podmienkami, v ktorých indiáni žili. Podľa dochovaných záznamov misionári prekonávali stovky kilometrov po riekach na chatrných loďkách, brodili sa v močiaroch, stretávali sa s nenávistnými re-

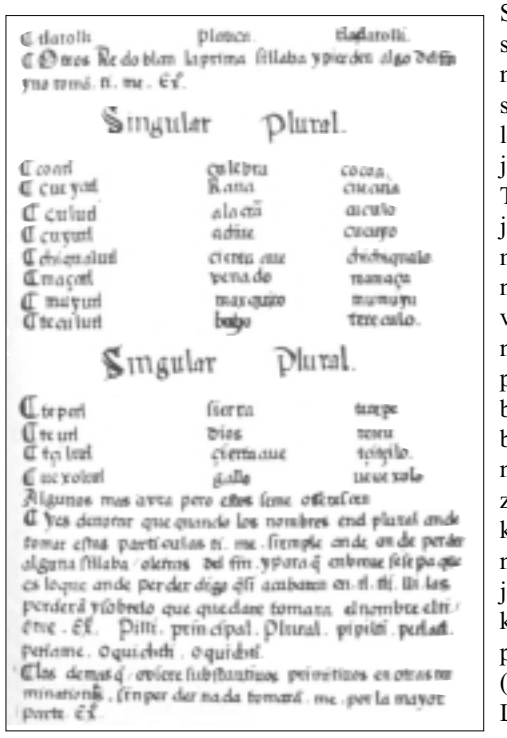
Singular Plural.

Singular Plural.

Ukážka prvej gramatiky jazykov Nového Sveta, gramatiky jazyka nahuatl Arte de la lengua mexicana ktorú vydal roku 1547 františkánsky kňaz Andres de Olmos.

akciami miestnych obyvateľov. Miestne obyvateľstvo bolo poverčivé, pripisovalo prítomnosti misionárov vinu za všetky nešťastia, ktoré osady postihli. Jediný zlý sen mohol zmariť niekoľkomesačnú prácu na evanjelizácii (pozri www.catholica.cz).

Kruté zvyklosti domorodcov, nedôvera a nenávisť k cudzincom i kresťanstvu končili často mučenáckou smrťou misionárov. Katolícka cirkev povýšila na oltár ôsmych amerických mučeníkov, zvaných i kanadskí mučeníci - šiestich kňazov a dvoch laikov zavraždených počas misionárskej činnosti. Pre lingvistiku zanechal za sebou významné dielo jezuita svätý Jean de Brébeuf (1593-1649), patrón Quebecu i celej Kanady. Jean de Brébeuf pôsobil medzi Hurónmi. Sprvoti vykonával u indiánov najponíženejšie práce, pracoval ako ich sluha a nosič bremien, čím si získal ich dôveru a roku 1649 dosiahol počet ním pokrstených indiánov 7000. Zostavil slovník i gramatiku algokinského jazyka, slovník jazyka Hurónov, do ktorého preložil i katechizmus. Spolu s jezuitom svätým Gabrielom Lalemantom podstúpil mučenícku smrť po dlhom a krutom utrpení. Nepriateľský kmeň Irokézov prepadol misionársku dedinu počas slúženia svätej omše. Kňazi boli mučení najkrutejším spôsobom, indiáni pojedali pred ich očami ich vlastné mäso, týrali ich ohňom, žeravými sekerami a na oskalpovanú hlavu im liali horúcu vodu na znak výsmechu zo sviatosti krstu.

V oblasti Port-Royal pôsobili františkáni a jezuiti Pierre Biard (1567-1622) a Ennemond Massé (1574-1646). V oblasti jazera Ontária pôsobil otec Gabriel Sagard Théodat (1600-1650), ktorý po návrate do Francúzska publikoval v Paríži v roku 1632 krátky slovník hurónskeho jazyka. V tom istom roku nahradil kardinál Richelieu františkánske zámorské misie jezuitskými (viď E.F. Koerner: Notes on Missionary Linguistics in North America, str. 50; R Schreier: Take your pen and write: Learning Huron, str. 102). Jezuiti bolo vzdelaní v rétorike, teológii i druhých odboroch. Akú zmenu teda pre nich musela predstavovať ich nová pozícia v kolóniách, keď sa z najvzdelanejších mužov Európy stali prostí žiaci. Čelili mnohým ťažkostiam pri osvojovaní si exotických jazykov, niektorí sa po počiatočnom neúspechu vracali do domovskej krajiny. Svätý J. Brebeuf píše: „Hoci si bol vo Francúzsku veľkým majstrom a teológom, teraz sa musíš zmieriť s tým, že si len pokorný žiak... Hurónsky jazyk bude tvojím svätým Tomášom Akvinským a tvojím Aristotelom. Skúsený muž ako ty, čo kedysi viedol nenútené rozhovory s najvzdelanejšími a najtalentovanejšími ľuďmi, sa teraz musí pripraviť na to, že dlhý čas bude len nemým uprostred barbarov. Treba sa mnoho namáhať, aby si po uplynutí značného času začal aspoň koktať...“ Otec Paul Ragueneau poznamenal: „Nie je jednoduché stať sa v 39 rokoch dieťaťom a učiť sa rozprávať v novom jazyku!“ (viď C. Salvucci: American Languages in New France, str. 84).

Hoci jezuiti zostavili slovníky a gramatiky domorodých jazykov, ich tlač sa oneskorila až o sto rokov. Proces tlače misionárskej literatúry sa oproti Latinskej Amerike značne oneskorila. Osobitnú pozornosť si zasluhuje práca jezuitu Sébastiena Raslesa (ev. Râles, 1657 - 1724), ktorý zostavil jeden z najpodrobnejších slovníkov severoamerickej lingvistiky 17. storočia. Ovládal jazyky kmeňov Abenaki, Huron, Ottawa a Illinois. V slovníku sa zameral aj na neprevidelné tvary (viď Salvucci, C. (ed.) American Languages in New France).

Od roku 1649 sa v Novom Francúzsku objavilo osem misionárskych centier (viď E.F. Koerner: Notes on Missionary Linguistics in North America, In: Missionary Linguistics… str. 57). Jezuiti preukázali veľkú schopnosť integrovať náboženstvo do tradícií miestnych rádov. Tento proces bol prerušený roku 1773, keď vo Francúzsku prebral kontrolu nad školstvom štát, následkom čoho kráľ Ľudovít XV. činnosť jezuitov zakázal. Vplyv na vývoj zámorských misií mala i politická situácia, najmä porážka v bitke s Angličanmi roku 1759 a strata francúzskych kolónií.

Nová fáza katolíckej misionárskej činnosti v Severnej Amerike sa začala v 19. storočí, keď do Kanady prišli misionári z rádu Oblátov Nepoškvrnenej Panny Márie. Okrem iného založili roku 1848 cirkevnú univerzitu v Ottawe. V 19. storočí sa indiánskymi jazykmi začala intenzívne zaoberať vedecká obec, a tak výsledky nových vedeckých prác využívali i misionári.

Protestantská misionárska činnosť v Severnej Amerike sa začala až roku 1740 (viď E.F. Koerner: Notes on Missionary Linguistics in North America, In: Missionary Linguistics…, str. 64). Medzi protestantskými spoločenstvami boli činní aj Moravskí bratia hlásiaci sa k učeniu J. Husa, ktorých misionárska činnosť sa prejavila najmä v 20. storočí. O preklad Biblie do miestnych jazykov sa zaslúžili misionári: John Eliot (1604 - 1690), Thomas Mayhew (1592 - 1682), Experience Mayhew (1673 - 1758), Cotton Mather, (1663 - 1728). Osobitnú pozornosť si zasluhuje dielo puritánskeho misionára J. Eliota, ktorý roku 1666 vydal knihu „The Indian Grammar begun“, popisujúcu jazyky kmeňov Natick a Massachusetts. Ďalšie významné dielo „Key to into the language of America“ vydal roku 1643 protestantský teológ Roger Williams (1603 - 1683). Zameral sa na rozdiely medzi dialektmi kmeňov Natick a Narragansett. Metodistický misionár James Evans (1801-1846) vypracoval písomný systém pre indiánov kmeňa Krí.

Jazyky amerických kmeňov skúmala následne nová generácia vedcov, ktorí často pochádzali z misionárskych rodín. S nárastom záujmu o indiánske jazyky na konci 19. storočia začali vedci zbierať práce misionárov o domorodých jazykoch. Roku 1879 bola založená „American Anthropological Association“, ktorá ovplyvnila vývoj americkej vedeckej lingvistiky. V protestantských kruhoch sa ujala tradícia letných škôl „Summer institute of linguistics“. Niektorí americkí lingvisti naďalej spolupracovali s misionármi, napríklad E. Sapir spolupracoval s františkánskym misionárom Bernardom Hailom. Roku 1946 založil lingvista E. Voegelin organizáciu SSILA „The Society for the Study of the Indigenous Languages of the Americans“.

Z oblasti Aljašky spomeňme činnosť pravoslávnych misionárov, najmä moskovského a kolomenského metropolitu Inocenta (vlastným menom Ivan Jevsejevič Veniaminov, 1797-1879), prvého pravoslávneho biskupa Kamčatky, oblasti Jakutska, Priamuria a Severnej Ameriky. Pokrstil tisícky domorodých obyvateľov, staval chrámy a zakladal školy. Roku 1826 zostavil pomocou písmen cyriliky abecedu pre aleutský jazyk. Roku 1846 zostavil gramatiku aleutského jazyka, do ktorého potom preložil Bibliu.

Podľa geografickej blízkosti uveďme pri oblasti Severnej Ameriky aj Grónsko a misionársku činnosť v jeho oblasti. Protestantský misionár S.P. Kleinschmidt (1814-1886) zostavil gramatiku grónskeho jazyka, ktorú vydal v Berlíne roku 1851. Jeho práca má osobitý význam najmä preto, že ako vzor pri zostavení gramatiky nepoužil latinčinu, ale popísal grónsky jazyk na základe jeho vlastnej štruktúry. Kleinschmidtova gramatika a ortografia sa používala až do reformy jazyka roku 1973. Kleinschmidt publikoval materiály o grónskej kultúre a jazyku, roku 1871 spolu s V. Steenholdom vydal slovník grónskeho jazyka. Do grónskeho jazyka preložil Starý a Nový zákon.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Afrika — nádej Cirkvi

Mesačník Hlasy z katolíckych misií (neskoršie známy pod menom Hlasy z domova a misií) bol mojím obľúbeným čítaním v detstve a v mladosti. Vydávali ho rehoľníci Spoločnosti Božieho Slova („verbisti“) v Nitre, spolu aj s Misionárskym kalendárom. Ako z titulu vyplýva, časopis bol venovaný misiám a misionárskej činnosti. Obsahoval články nielen o obdivuhodnej činnosti misionárov, ale aj o vzdialených exotických krajinách, o prostredí a živote ľudí, ktorí tam žili a ktorým hrdinskí misionári ohlasovali dobrú zvesť Evanjelia. Dodnes sa mi ostali v pamäti tie fascinujúce ilustrácie, ktoré sprevádzali tieto príspevky. Mojím hrdinom bol páter Pavel Šebesta, misionár pochádzajúci z Moravy, ktorého práca medzi primitívnymi domorodými kmeňmi Ituri v tropickej africkej divočine bola mnohostranná a nadchýnajúca.

Pán farár nás, ktorý nás učil náboženstvo, nás často nabádal, aby sme pomáhali horlivým misionárom v ich apoštolovaní medzi pohanmi. A my v našom mladíckom nadšení sme sa modlievali za misionárov, prispievali v rámci našich skromných možností na podporu ich práce. V kostole bola pokladnička so soškou malého černoška a keď sme do nej vhodili šesták, alebo inú drobnú mincu, zakývala nám hlavou, aby takto vyjadrila vďaku za našu detskú obetu. A my sme mali uspokojivý dojem, že náš skromný príspevok umožní, aby mohli byť pokrstení úbohí pohania a aby sa takto rozmnožili rady katolíkov tam, kde svetlo viery ešte nepreniklo. Lebo v tom čase severná Afrika bola prevažne mohamedánska a južná „pohanská“. Po politickej stránke celý africký kontinent pozostával z kolónií Francúzska, Anglicka, Portugalska, Talianska a Belgicka. Boli tam iba dva samostatné štáty: Libéria a Abesínia (dnes Etiópia) - a po roku 1936 iba jeden: Mussoliniho talianske vojsko v roku 1935-1936 napadlo Abesíniu, okupovalo krajinu a vyhlásili ju za taliansku kolóniu....

Ako úžasne sa zmenil obraz Afriky za posledných 70-80 rokov! Čierny svetadiel prešiel závratnými politickými i spoločenskými premenami. Afrika sa zbavila koloniálnej nadvlády európskych štátov a zmenilo sa sociálne i náboženské rozvrstvenie obyvateľstva. Na Africkom kontinente sa dnes rozprestiera vyše 50 nezávislých štátov. A čo sa týka náboženského zloženia obyvateľstva, tu už vôbec nemožno hovoriť o „pohanstve“. Naopak, Afrika sa stáva kresťanskou veľmocou a Katolícka cirkev najpočetnejším vierovyznaním na africkom kontinente. V čase môjho detstva - okolo roku 1935 - bolo v celej Afrike asi 5 miliónov katolíkov. O 70 rokov neskoršie (v roku 2005) ich už bolo 135 miliónov, čo je takmer tridsaťnásobný nárast v priebehu siedmich desaťročí. A počet veriacich rastie ďalej. Podľa prognózy pripravenej americkým výskumným ústavom Pew Research Institute, možno očakávať, že v roku 2025 ich tam bude asi 230 miliónov. Inými slovami jedna šestina (16,5 %) katolíckeho obyvateľstva planéty bude sa nachádzať v Afrike.

Rozloženie katolíkov je však dosť nerovnomerné. Severná Afrika ostáva naďalej mohamedánska a prírastok veriacich katolíkov sa obmedzuje hlavne na Afriku pod Saharou. Tu sú niektoré vonkajšie prejavy toho potešiteľného rastu:

Zatiaľ čo v západnej Európe a Amerike Cirkev prekonáva krízu kňazských a rehoľných povolaní, v africkom meste Enugu, v štáte Nigéria, v seminári Bigard Memorial Seminary študuje vyše tisíc bohoslovcov. Je to najväčší katolícky seminár na svete.

V roku 1960 pápež sv. Ján XXIII. vymenoval prvého Afričana za člena zboru kardinálov. (Bol ním Laurean Rugambwa); dnes je v tomto zbore 16 kardinálov z Afriky.

Africký kardinál Francis Arinze, ktorý bol prefektom Kongregácie pre obrady a kult v rokoch 2002-2008 , bol dôverným a blízkym spolupracovníkom pápeža sv. Jána Pavla II.

Vlani, počas poslednej biskupskej synody v Ríme, africká Cirkev prejavila svoju vitalitu a jej delegáti predstavovali vplyvnú a rešpektovanú skupinu .

Tento prudký rozvoj katolicizmu v Afrike pod Saharou pripomína šírenie a rozvoj kresťanstva v severných oblastiach Afriky prvých troch storočiach kresťanského letopočtu. V určitom zmysle možno teda hovoriť, že ide o nadväzovanie na starobylú a bohatú minulosť afrického kresťanstva. Ako je totiž známe, do Egypta a severnej Afriky prenikalo kresťanstvo už v apoštolských časoch . Podľa tradície prvým ohlasovateľom Kristovej blahozvesti v Afrike bol sv. Marek evanjelista, žiak sv. Petra, ktorý zomrel mučeníckou smrťou v Alexandrii. Tu bol aj pochovaný až do roku 828, keď jeho pozostatky boli prenesené do Benátok, kde sa uctievajú dodnes. V 3. a 4. storočí severná Afrika bola už silne kresťanská a Alexandria bola jedným z prvých troch patriarchálnych metropol (vedľa Ríma a Antochie). Afrika dala prvotnej Cirkvi mnohých mučeníkov, ako napríklad sv. Perpetua a Felicita, otcov a učiteľov Cirkvi, ako bol Origenes, Tertulián, sv. Atanás, sv. Augustín, sv. Klement Alexandrijský a ďalší. V africkom Egypte má svoje počiatky aj pustovníctvo, reprezentované takými veľkými postavami asketického života, ako bol sv. Anton, sv. Makarius, sv. Pachomius a iní. Medzi pápežmi prvých piatich storočí boli traja Afričania: sv. Viktor I. (189-199), sv. Miltiades/Melchiades (311-314) a sv. Gelasius (492-496).

Tento sľubný vývoj bol kruto prerušený výbojmi stúpencov nového náboženstva, ktoré vzniklo v Arábii v 7. storočí a ktorého pôvodcom bol prorok Mohamed. V rokoch 647-709 vojská umajadského kalifátu opanovali Egypt a celú severnú Afriku a ich nadvláda postupne viedla k zániku kresťanských diecéz a komunít. Proces odkresťančenia pretrvával až do 14. storočia, s tragickým výsledkom, že okrem Koptickej cirkvi v Egypte, kresťanstvo v severnej Afrike podľahlo mocenskému, psychologickému a spoločenskému nátlaku a zaniklo. Celé storočia bola potom Afrika pre Cirkev akoby stratená. Dnes sme svedkami jej návratu.

Pravda, mladá Katolícka cirkev v Afrike nie je bez problémov. Musí premáhať ťažkosti a krízy spojené s rýchlym rastom a prekonávať prekážky zo strany nežičlivcov a nepriateľov viery. Ale práve v tom sa prejavuje jej životná sila, ktorá je zárukou vzrastu Cirkvi aj pre budúce desaťročia a storočia..

Na Západe so smútkom sledujeme úpadok katolíckeho života. Sekularizmus a materializmus otvorene i zákerne napádajú Cirkev. A zdá sa, že aj úspešne. Religiozita, meraná takými parametrami, ako účasť na bohoslužbách, pristupovanie k sviatostiam a pod., klesla na nižší stupeň, než bola za komunizmu. Trúfalosť protivníkov Cirkvi a nepriateľov náboženstva stúpa, odvaha hierarchie a veriacich účinne vystúpiť na obranu tradičných kresťanských hodnôt, klesá. Západná Európa prestáva byť kresťanská a jej pseudo-moderná kultúra preniká aj k nám. Pod jej vplyvom mnohí veriaci sa stávajú vlažnými, vlažní neveriacimi. Pravé náboženstvo sa začína vytrácať z ľudského života a nahradzuje sa modloslužbou materiálnym hodnotám.

Za takýchto tragických okolností je nevyhnutné, že ťažisko Katolíckej cirkvi sa presúva zo Západu na Juh. Nádejou Cirkvi sa stáva Afrika, ktorej horlivosť a mladistvá sila by mohla obrodiť unavenú a duchovne sa vyprázdňujúcu Európu.

FRANTIŠEK VNUK

Kresba: Andrej Mišanek

Kapellerove Elégie

„Tento ešte ani neskončil, už pribehol iný a povedal: „Tvoji synovia a dcéry jedli a pili víno u svojho najststaršieho brata. Tu sa zrazu prihnal ohromný víchor od púšte, oprel sa o štyri uhly domu, ten sa zrútil na mladých ľudí a oni zahynuli. Ja jediný som unikol, aby som ti to oznámil. Vtedy Jób vstal, roztrhol si odev, oholil si hlavu, potom sa hodil tvárou na zem a povedal: „Nahý som vyšiel z lona matky, nahý sa tam vrátim. Jahve dal, Jahve vzal. Nech je zvelebené Jahveho meno“ Vo všetkom tomto nešťastí Jób nezhrešil a nedovolil si nijakú neprístojnosť voči Bohu. (Kniha Jób, 1, 19-22).

Dňa 5. novembra 2012 zomrel Karolovi Kapellerovi 59 ročný zať Juraj, 22. mája 2013 nasledovala zaťova manželka Dagmar, 58 ročná dcéra Karola Kapellera. 24. mája 2013 zomrel v Anglicku syn Karol, 52 ročný. 23. januára 2014 zomrela manželka Alica, 81 ročná. To je na koňa!

Deväť básnických zbierok plných života a radosti preťali za rok a tri mesiace štyri hroby najbližších. Inému by zmĺklo varyto, vypadlo by pero a duša by stíchla v bolesti... Nie však tvrdej náture, synovi chtelnického kováča, prof. MUDr. Karolovi Kapellerovi, DrSc.

Po krátkom období bezmocnosti a samoty vytryskli protuberancie bolesti, smútku a tichého vzlykania. Básnik sa vrátil k bielemu papieru na písacom stole a elégie zbierky dostali kontúry štyroch častí: I. Reminiscencie na radosť. II. Poézia dolorosa: A. Ouvertúra triste, B. Sforzando tragico, C. Lacrimoso, D. Finale triste. III. Hľadanie seba v sebe a iných. IV. Rozlúčenie.

Kapeller nadväzuje na Žarnovovu zbierku Mŕtvy, ktorá ho kedysi fascinovala, ale tému smútku, bolesti, straty rodiny dostal do podstatne vyšších polôh. Aj kvantitatívne. Elégie sú rozsiahlou analýzou, komentárom i najvnútornejším vyznaním básnika, zdôrazňujem básnika, pretože človek z ulice by bol hotový po jednej strane textu. V slovenskej literatúre niet obdoby. Veď koľko tercín potreboval Dante v Božskej komédii!?

Môj život, mamička,
je plný smutných drám.
Som v službe smútku
a to ma núti túlať sa bez cieľa.
Už ani neviem,
či piatok je alebo už aj nedeľa.

Komu doterajšie Kapellerove zbierky prinášali vôňu chleba, buket vína, poéziu malokarpatského kraja, farebné spomienky na priateľov, na malé i veľké lásky, je prekvapený i dojatý veľkosťou bolesti. Je to však bolesť decentná. Nepasuje sa za absolútne odovzdaného veriaceho v Božie riadenie či dopustenie, ale nerozumie mu (str. 137). Nie je však jediný...

Rodina, manželka, deti, vnučky boli pre Kapellera najvyššou hodnotou, pre ktorú žil celým svojim bytím. Aj záver jednej z najkrajších Kapellerových básní Vnučkám to vyjadril:

Nech pamäť vnúčat zachová
všetko to pekné odznova,
najmilšie deje domova.
Zvoň ďalej - rodná nákova.

Otcova kováčska nákova tu prežíva nielen ako existenčné východisko a postať, ale aj ako jedinečný a trvalý rodinný erb, ako „dym rodnej Itaky“.

A tak sa vydávajú Kapellerove Elégie do sveta. Nevnucujú sa, len plačú. A toto vzlykanie dojíma v nemom úžase veľkosťou všeľudskej bolesti.

Potom už zmĺkol človek Jób.

JOZEF ŠIMONČIČ

Nové islamské ríše a islamské právo na troch kontinentoch

EMIL VONTORČÍK

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

SELDŽUCKÍ TURCI

Turci patria k široko rozvetvenej rodine turkických národov, ktorých pôvodnou vlasťou bola Stredná Ázia a prvé zmienky máme o nich od byzantských spisovateľov zo 6. storočia po Kr. Boli to nomádske kmene jazykovo a rasovo príbuzné Hunom, Avarom, starým Bulharom, starým Maďarom, Tatárom a Mongolom. Z týchto zemepisných priestorov z času na čas vyrazili tieto nomádske kmene vo veľkých nájazdoch smerom na kultúrne krajiny s usadlým obyvateľstvom, a to nielen v Ázii smerom na východ (Čína), ale aj na západ do Ruska, ba aj do strednej Európy. Takto sa aj v našich krajinách vystriedali v časoch kresťanského stredoveku nájazdy Hunov, Avarov, Maďarov, Pečenehov, Polovcov a neskôr aj Mongolov, u nás známych skôr pod menom Tatári. Boli to nájazdy z východu, prenikajúce do strednej Európy cez ruské a ukrajinské stepi. Ich charakteristickou črtou bola lúpež v krajinách vyspelých usadlých národov s veľkým kultúrnym bohatstvom. Z nich sa niektoré etniká usadili na obrovských stepných priestoroch medzi Uralom a Kaspickým morom až po brehy Čierneho mora. Tak sa sformovali krymský Tatársky chanát a Chazarský kaganát, ktoré na dlhé stáročia ovplyvňovali politické a vojenské pomery v tomto východnom európskom regióne a v istom zmysle ich vplyv pociťujeme dodnes.

Pokiaľ ide o Turkov, tí pôvodne žili v malých kmeňoch v Turkestane v Strednej Ázii. V 6. storočí začala integrácia tureckých kmeňov a ich expanzia. Niektoré turecké kmene zanechali kočovný život a vstupovali do služieb prudko sa rozrastajúcich arabských islamských štátov ako služobníci v správe ríše, alebo ako žoldnierske vojská. Slúžili Abbásovcom, Fatimovcom a dosiahli aj vysoké spoločenské postavenie. Postupne tieto turkické plemená, napr. Seldžuci, Bulhari, či Chazari, začínali rozširovať svoj vplyv. Spojili sa aj s Mongolmi.

Na východ od Kaspického mora žil kmeňový zväz tureckých Oguzov. Seldžuk, vodca jedného kmeňa, ktorý nesie v histórii jeho meno, koncom 10. storočia sa oddelil od Oguzov (ktorí už v tom čase začali byť nazývaní Turkménmi) a spolu ďalšími tureckými kočovníkmi hľadali iné miesta, kam by sa mohli usadiť. Novým domovom sa im stala provincia Buchara a v tejto súvislosti prijali islam. Neskôr pod vedením náčelníka Tugril Bega vstúpili Seldžuci do Perzie a Mezopotámie; v roku 1055 dobyli Bagdad. Abbásovský kalif vymenoval Tugril Bega za svojho sultána, ale v skutočnosti odovzdal ríšu Seldžukom. Z bojovného kočovného kmeňa Seldžukov sa naraz stali vládcovia nad islamským svetom, potláčajúc vládu moslimských Arabov. Podobne ako ostatní kočovníci z ázijských stepí patrili aj Seldžuci k schopným jazdcom. Vynález strmeňa im umožňoval na koni strieľať šípy počas cvalu v boji. Nielen Arabi, ale aj Byzantínci ich najímali ako žoldnierov, aby nakoniec ovládli jedných aj druhých.

Tugril Begov synovec Alparslan sa stal v roku 1063 sultánom. Získal Sýriu a Arménsko a dobyl Anatóliu. Seldžuci ukončili arabskú nadvládu nad islamským svetom a pripravili podmienky na vznik Osmanskej ríše.

Kresťanská Európa si už v 11. storočí musela uvedomiť, že tu popri arabských moslimoch vyrástla nová a ešte výbojnejšia a úspešnejšia sila islamských bojovníkov v Seldžuckých Turkoch, prenikajúcich do Malej Ázie a ohrozujúcich Byzantskú ríšu a európske kresťanstvo. Za prelomový medzník môžeme považovať 19. august 1071, keď sa proti postupu Seldžukov postavil byzantský cisár. Seldžucký sultán Alparslan najal normanských a tureckých žoldnierov a vydal sa do Arménska. V bitke pri Manzikerte vo Východnej Anatólii pri jazere Van bola na hlavu porazená obrovská kresťanská armáda byzantského cisára Romana Diogena. Seldžuci zajali aj byzantského cisára. Toto víťazstvo im otvorilo cestu k ovládnutiu byzantskej, resp. gréckej Anatólie (dnešné Turecko) a k neskoršiemu vzniku Osmanskej ríše. Alparslan totiž umožnil presun veľkému počtu Oguzov a Seldžukov do Anatólie.

Za vlády Alparslanovho syna Malika Šacha (1072-1092) dosiahla seldžucká ríša svoj vrchol. Seldžuci priniesli do abbásovskej ríše nový život. Nový panovník bol patrónom vedy a umenia a vo svojom sídelnom meste Isfahán dal postaviť nádherné mešity. Seldžuci pokračovali v expanzii na západ a zmocnili sa celej Anatólie (Turecko), kde roku 1080 založili svoj vlastný štát - sultanát Rum (rímský). Pre Seldžuckých Turkov sa otvorila cesta k novým výbojom smerom na Konštantinopol (Carihrad) a na Balkán (slovo balkán v turečtine znamená hornatú krajinu), avšak už pod vedením novej dynastie, ktorú založí Osman a podľa neho bude nová svetová ríša pomenovaná.

V roku 1092 zomrel Malik Šach (šach Malik). Po jeho smrti sa ríša rozpadla na malé štáty a veľa seldžuckých sultanátov, napr. v Kirmáne, Iraku, Sýrii a Anatólii, čo pretrvalo do 12. storočia. Neskôr v roku 1220, rozvrátili územie Mongoli a v roku 1243 Seldžuci sa stali mongolskými vazalmi. V roku 1258 dobyli Mongoli aj Bagdad a zničili abbásovský kalifát.

SVÄTÁ ZEM V RUKÁCH TURKOV

Keď krátko po smrti Mohameda Arabi v roku 637 dobyli Jeruzalem, najvýznamnejšie kresťanské mesto v Svätej zemi a cieľ kresťanských pútnikov z vtedajšieho sveta, bol to veľký šok pre kresťanskú feudálnu Európu. Ale z tohto šoku sa kresťania pomerne rýchlo spamätali, pretože moslimskí Arabi sa ukázali byť tolerantní a s kresťanským obyvateľstvom zaobchádzali slušne, podobne aj s pútnikmi k Božiemu hrobu a miestu Kristovho zmŕtvychvstania. Aj v tomto prípade zvíťazil ekonomický zreteľ, pretože z pútí plynul novým vládcom nemalý zisk z vyberaných poplatkov, čo prispievalo aj k rozvoju obchodu a k vzájomnému kultúrnemu ovplyvňovaniu. V tých časoch ešte námorné a pozemné cesty kontrolovala Byzantská ríša.

Neskôr sa však Palestina dostala pod správu novo založeného fátimovského kalifátu, ktorého centrum bolo v Egypte. Prvé ťažkosti nastali nastali v roku 1009, keď kalif al-Hákim bin Amr Alláh dal zničiť chrám Božieho hrobu a začal pronasledovať tamojších kresťanov. Ale časom sa situácia zlepšila a chrám na náklady byzantského cisára znovu obnovili.

Avšak nástup Seldžuckých Turkov a s ním spojený úpadok byzantskej moci v rímskom oriente v 60. rokoch 11. storočia znamenal hotovú katastrófu pre kresťanský svet v tomto regióne. V roku 1078 dobyli sunnitskí Seldžuci Jeruzalem, dovtedy ovládaný šiitskými Fátimovcami. Po dobytí Jeruzalema mesto vyrabovali a arabskú šiitskú posádku pobili.

V roku 1095 (uvádza sa aj dátum 1098) Arabi sa znovu zmocnili Jeruzalema. Vojaci egyptských Fátimovcov vydrancovali mesto, vyťali seldžuckú posádku a vyhnali posledné zvyšky kresťanov zo Svätého mesta. Bolo to v čase, keď sa v Piacenze konala synoda. Tam dorazilo byzantské posolstvo cisára Alexia I. s prosbou o pomoc, pripomenúc cirkevným otcom medzi iným to, aké nebezpečenstvo predstavuje expanzia Seldžukov nielen pre východných kresťanov, ale aj pre západný svet. Táto výzva na prítomných silno zapôsobila, aj keď hneď nepadlo žiadne rozhodnutie. Ale o pol roka neskôr na synode vo francúzskom Clermonte pápež Urban II. vyzval západné kresťanstvo, aby pomohlo svojím východným súvercom. Kresťanskú zásadu nenásilia prekonala vôľa brániť svojich kresťanských bratov a pútnikov do Svätej zeme, ako aj oslobodiť Boží hrob a miesto Kristovho zmŕtvychvstania.

Postupne sa ujalo všeobecné presvedčenie, že boj za prinávratenie svätých miest a s zabezpečenie ochrany kresťanských pútnikov je spravodlivým bojom a otázkou cti každého kresťanského rytiera. Tejto iniciatívy sa ujali pápeži. Pápež Urban II., žiak Gregora VII. prevzal na synode v Clermonte túto úlohu, sledujúc pritom aj mocenské záujmy. Od roku 1054, keď došlo k rozkolu medzi Byzanciou a západnou, latinskou cirkvou (rozdelenie Cirkvi na východnú a západnú), Alexios I. bol prvý, kto sa snažil obnoviť normálne vzťahy medzi Východom a Západom.

Okrem toho Rím, ako centrum západného kresťanstva, mal už svoju smutnú skúsenosť s moslimskou expanziou, iba storočie po vystúpení Mohameda, a to v roku 846, keď moslimovia, ktorých v tých časoch nazývali v Stredomorí Saracénmi, zaútočili z južného Talianska a Sicílie, ktoré opanovali, na Rím. (Písali sme o tom v predchádzajúcich číslach Kultúry). Zničili Baziliku Sv. Petra aj Baziliku Sv. Pavla za hradbami. Ak odhliadneme od náboženského motívu, ktorý bol prvotný, bola to aj prirodzená obrana kresťanského Západu pred moslimskou inváziou ázijských národov, spojených od nepamäti s lúpežou bohatých európskych miest.

Martin Luther, ako iniciátor reformácie, odsúdil krížové výpravy a po ňom aj osvietenskí intelektuáli, najmä Denis Diderot, autor Encyklopédie, biblie francúzskych osvietencov a neskôr všetky zložky protináboženských hnutí až po marxistickú historiografiu, zdôrazňujúc iba negatívne prejavy krížových výprav, ako napr. dobytie Konštantinopolu križiakmi a založenie tzv. Latinského cisárstva (1204 - 1261), detská krížová výprava, viacej legenda ako skutočnosť, pretože nebola vyhlásená ani schválená pápežom, ako aj iné prejavy nejednoty a vnútorných rozporov v radoch križiakov. Spoločným znakom všetkých kritikov éry krížovych výprav, vrátane Edwarda Gibbona, britského historika z 18. storočia, autora známeho diela Dejiny úpadku Rímskej ríše je to, že vychádzali zo súčasného pohľadu na svet, z aspektu doby, v ktorej žili, a nebrali do úvahy názorové spektrum a náboženské zanietenie i ekonomickú problematiku Európy a Blízkeho východu doby, v ktorej sa krížové výpravy uskutočňovali, tzn. počnúc jedenástym storočím až po poslednú krížovu výpravu Ľudovíta IX. v roku 1270.

KRÍŽOVÉ VÝPRAVY

Dejiny ôsmych krížových výprav sú podrobne spracované, práve tak ako aj dejiny križiackych štátov, ktoré vznikli na dobytých územiach. Počas prvej výpravy dobyli križiaci v roku 1099 Jeruzalem. Na území Palestiny a Sýrie vzniklo Jeruzalemské kráľovstvo a jeho prvým kráľom sa stal Bauldin I. Na dobytom území boli vytvorené ďalšie štáty, a to: Antiochijské kniežatstvo, Grófstvo Edessa a Grófstvo Tripolis. Sformovali sa križiacke rády, o ktorých sa ešte zmienime. Druhá krížová výprava (1147-1148) nesplnila cieľ - rozšíriť územie. Stroskotal pokus dobyť Damašek. Počas tretej výpravy (1189-1192) boli križiaci v bitke pri Hattíne porazení egyptským sultánom Saladinom.

Vladári na čele križiackych štátov sa správali ako suverénni panovníci. Bojovali nielen proti Turkom, ale aj proti Byzancii, ba sporili sa aj navzájom. Po tretej krížovej výprave vytvorili na obsadenom Cypre Cyperské kráľovstvo na čele s bývalým jeruzalemským kráľom Guyem de Lusignan, ktoré neskôr vytvorilo úniu spolu s Jeruzalemom a Malou Arméniou. Počas štvrtej výpravy križiaci dobyli Byzanciu a v Grécku vznikli štyri križiacke štáty. Najvýznamnejšie postavenie malo Latinské cisárstvo a na ňom formálne závislé Achajské kniežactvo, Athénske vojvodstvo a Solúnske kráľovstvo. Benátčania získali pre seba nové územia. Synovec dóžu Enrica Dandola Marco Sanudo založil Vojvodstvo Naxos. Johaniti sa zase po páde levantských území presunuli na Rhodos.

Avšak osud križiackych dŕžav bol tak či tak spečatený. V roku 1268 egyptskí Mameluci dobyli a zničili Antiochiu. Latinské državy pretrvali iba na Cypre. Keď v roku 1289 padla križiacka pevnosť Tripolis a v máji 1291 moslimskí Mameluci v Egypte dobyli aj Akkon, poslednú kresťanskú baštu v Palestíne, križiaci vydali moslimom Palestínu bez boja. Preto aj rok 1291 sa považuje za koniec krížovych výprav na Blízky východ.

Skončila sa jedna významná kapitola kresťanských dejín. Je pravda, že sa nesplnili hlavné ciele, ktoré si kládla za cieľ každá krížová výprava: nezískala sa natrvalo naspäť Svätá zem pre kresťanov, ani sa nevyriešili rozpory madzi kreťanským východom a západom a neobnovila sa jednota Cirkvi. Ale dosiahlo sa to, že takmer na dve storočia sa pozastavil nápor novej moslimskej vlny, tentoraz už nie arabsko-perzskej, ale ešte výbojnejšej vlny Seldžuckých Turkov na územia Byzantskej ríše v Malej Ázii a neskôr v Stredomorí a na Balkáne.

To malo pre kresťanský západ a strednú Európu veľký význam, pretože európske národy mohli postupne hospodársky a kultúrne zúžitkovať nové poznatky, získané z konfrontácie s moslimskými krajinami a ich armádami. Veď krížové výpravy otvorili Európe okno do sveta a umožnili preklenúť dlhodobú izolovanosť a zahľadenosť do seba. Západoeurópske krajiny sa zmocnili obchodných ciest po Stredozemnom mori, ktoré boli predtým najmä v rukách Byzancie. Talianske prístavné mestá, a to najmä Benátky a Janov, ktorým už Byzancia nemohla konkurovať, zaznamenali veľký rozvoj, čo neskôr uľahčilo vznik prvých tržných ekonomických vzťahov v týchto mestách. Európania sa za krížových výprav oboznámili s vyspelou arabskou kultúrou a výrobou. Získali sa napr. nové poznatky o výrobe skla, hodvábu, kobercov, o stavbe veterných mlynov, o zavlažovaní polí. Európa bola obohatená novými poľnohospodárskymi plodinami, ako boli napr.: špenát, citrusy, ryža a mak, ako aj s novými druhmi ovocia. Získali sa aj nové vedomosti z rôznych vied (arabské číslice) a začalo sa (podľa arabského vzoru) viacej dbať o hygienu. Využijúc nové poznatky získané z Orientu začali sa na novozakladaných európskych univerzitách rozvíjať vedy, čo postupne prerástalo do technologického pokroku a nových sociálnych vzťahov, prekonávajúc obmedzenia stredovekej civilizácie založenej iba na vlastníctve pôdy a jej využití.

RYTIERSKE RÁDY

V súvislosti s krížovými výpravami je spojený aj vznik rytierskych rádov. Je to veľmi pozoruhodný vojenský a spoločenský jav, charakteristický pre západné európske kresťanstvo. Tri takéto rehole sa sformovali v bezprostrednej súvislosti s krížovými výpravami do Svätej zeme. Okrem troch obvyklých sľubov, ktoré sú v základe kresťanských reholí, a to: sľub chudoby, čistoty a poslušnosti, tieto rády mali aj ďalšie špecifiské záväzky: slúžiť pútnikom, najmä chorým, a chrániť sväté miesta proti neveriacim. Rytierske rády vznikly v ére križiackych vojen na Blízkom východe a sú plodmi feudálneho zriadenia a jeho duchovnej nadstavby. Preto v novom sociálnom prostredí, ktoré priniesol novovek, strácali svoj vplyv a význam v Cirkvi a zanikli. Jedinou výnimkou je Rád maltézskych rytierov, ktorý sa vyvinul z Rádu Johanitov.

Rád Johanitov bol založený v roku 1099, teda hneď po dobytí Jeruzalema, ako špitálske družstvo pri kostole Sv. Jána Krstiteľa. Roku 1120 sa premenili na rád. Po páde Akky (1291) bolo sídlo rádu prenesené na Cyprus, potom na Rhodos (1309) a konečne na Maltu (1530). Podľa tohto sídla dostal nové meno Maltézski rytieri a trvá dodnes i v Slovenskej republike. Maltézski rytieri združujú najmä príslušníkov šľachty. Svojou transformáciou na charitatívnu činnosť si našli svoje miesto aj v súčasnej spoločnosti a pôsobia v mnohých európskych krajinách. Pre Maltézskych rytierov je charakteristické rúcho - čierny plášť s bielym krížom.

Rád templárov založil francúzsky rytier Hugo de Payns so siedmimi

spoločníkmi r. 1118. Podľa sídla blízko jeruzalemského chrámu (templum) sa nazývali templári. V roku 1128 dostali ako Rád templárov pápežské schválenie. Delili sa na tri triedy: rytieri - nekňazi (celibátnici), z ktorých sa volil veľmajster; kapláni - kňazi a konečne bratia, ktorí slúžili v zbrani a ošetrovaní chorých. V roku 1291 odišli na Cyprus. Odtiaľ prešli do Európy. Populárni boli najmä vo Francúzsku. Na nátlak a intrigy francúzskeho kráľa Filipa Pekného, ktorý dal posledného veľmajstra upáliť, pápež Klement V. v roku 1312 Rád templárov zrušil. Rúcho: biely plášť s čiernym krížom.

Rád nemeckých rytierov bol založený roku 1189 ako špitálske bratstvo a roku 1198 schválený ako rád. Roku 1309 preniesli svoje sídlo do Pruska (Marienburg). Ich úlohou bolo pokresťančiť oblasť Baltického mora a bojovať aj proti pravosláviu v Rusku. V roku 1525 sa pridali k protestantom.

Rytierskym rádom sa podobali trinitári, ktorých založil Sv. Ján z Mathy a Sv. Félix de Valois ako regulárnych kanonikov. Schválil ich Inocent IV. v roku 1198. Ich úlohou bolo vykupovať zajatcov, peniazmi alebo aj výmenou osôb (obetovali sa za iných).

Podrobnosti o krížových výpravách, ako aj o rytierskych krížových rádoch možno získať na internete. My sme im venovali nutnú pozornosť, aby sme našu problematiku víťazného postupu Osmanov do strednej Európy zasadili do celkového historického kontextu expanzie islamu na troch kontinentoch a jeho snahách rozložiť kresťanskú civilizáciu Európy.

OSMANSKÍ TURCI V JUHOVÝCHODNEJ EURÓPE

Založenie osmanskej dynastie je spojené so zmätkom, ktorý nastal v Anatólii po dobytí sultanátu Rum Mongolmi v bitke pri Kösedag v roku 1243. Sultanát sa postupne dostal do stavu anarchie a na jeho západnom okraji, v hraničnom pásme Byzantskej ríše, resp. na jej území sa čoskoro vytvoril rad malých štátov, medzi nimi aj ten, ktorý založil Osman. V tom čase Anatólia bola už z veľkej časti obsadená tureckým obyvateľstvom. Pod náporom Mongolov prisúvali sa ešte ďalšie, nové turecké kmene. Podľa vlastnej osmanskej tradície dynastia Osmanov sa odvodzuje z kmeňa Kaji prislúchajúceho k Oguzom, ktorý prišiel do Anatólie z oblasti Merv okolo roku 1230. Jeho náčelník Ertugrul vstúpil do služieb sultána Rumu a zaujal so svojím kmeňom okolie dnešného Sögütu v severozápadnej Anatólii. Prítomnosť mena Ertugrul potvrdzujú dve zachované mince jeho syna Osmana (1299? - okolo r. 1324). Podľa mena tohoto prvého vládcu a zjednotiteľa dostala nová dynastia aj meno, ktoré úspešne niesla v rozpätí rokov 1300-1909 a dĺžkou svojho panovania prekonala všetky doteraz známe dynastie na svete.

Razenie vlastných mincí naznačuje, že Osman si už v tom čase počínal veľmi nezávisle od turkického kmeňa Seldžukov. Osman si počínal výbojne aj voči Byzantskej ríši. Jediný súčasný zdroj, kronika byzantského historika Juraja Pachymeresa (do roku 1310) potvrdzuje, že Osman v roku 1302 porazil byzantskú armádu pri Bafeone u Nikomedia. V nasledujúcom desaťročí Osman prevzal kontrolu nad krajinou na západ od Sakaria, ako aj nad rovinou Brusy, hoci sa mu až do konca svojej vlády nepodarilo ovládnuť žiadne veľké grécke mesto. Po mnohoročnej blokáde byzantské mestá sa nakoniec vzdali jeho synovi Orchanovi (asi 1324-1362). Mesto Brusa (tur. Bursa) sa stalo prvým hlavným mestom Osmanskej ríše v roku 1326. Okolo roku 1346 Osmani dobyli emirát Karasu a zmocnili sa jeho flotily, ktorá sa stala základom ich budúcej námornej moci.

Je veľkou iróniou osudu, že prvé veľké oddiely osmanských Turkov sa objavili na európskej pôde, na Balkáne v roku 1337 na pozvanie byzantského cisára Andronika III., ktorý ich použil na ochranu obchodných karaván pred albánskymi lúpežníkmi. Ľahko ozbrojené osmanské jazdecké oddiely sa veľmi dobre uplatnili v neprehľadnom horskom teréne. O necelých desať rokov byzantský cisár Ján III. Kantakuzen (1347-1354) uzavrel dokonca spojenectvo s Osmanovým synom Orchanom a osmanské vojská v roku 1346 vstúpili na Balkán ako spojenecké vojská počas občianskej vojny v Byzantskej ríši. Byzantský cisár Ján III. Kantakuzen dokonca dal svoju dcéru Orchanovi za ženu. Tento čin vyvolal v kresťanskom svete veľké pobúrenie, pretože dovtedy nikdy žiaden cisár nedal svoje dieťa do sultánovho háremu.

Orchanov syn Sulejman v roku 1354, keď zemetrasenie zrútilo múry pevnosti na polostrove Gallipoli, obsadil ju a tak sa polostrov Gallipoli stal prvou osmanskou základňou v Európe. Tým sa začína podmanenie juhovýchodnej Európy osmanskými Turkami. Orchanov nástupca Murad I. (1362-1389) v roku 1369 získal Hadrianopol (Adrianopol, dnes Edirne) a čoskoro z Malej Ázie presunul sem do Európy hlavné mesto svojej ríše. Edirne sa stalo hlavným mestom Osmanskej ríše.

Víťazstvom v bitke u Marice r. 1371 získali Osmani väčšiu časť vtedajšieho bulharského štátu, zatiaľ čo Srbi a Byzantínci sa stali platiacimi vazalmi osmanského sultána. Svoj postup do Európy podľa potreby Osmani prerušovali, aby tlmili odstredivé sily v Malej Ázii a podrobovali si ďalšie časti Anatólie. Karta sa obrátila, teraz vojská európskych kresťanských vazalských štátov pomáhajú osmanskému sultánovi dobývať takmer celú Anatóliu a upevňovať postavenie Osmanskej ríše v Malej Ázii.

Keď bol Murad zaneprázdnený nepokojmi v Anatólii, Srbi, Bulhari a Bosniaci sa zjednotili proti nemu a porazili osmanskú armádu pod Pločnikom roku 1388. Okamžitá odveta Osmanskej armády toho istého roku donútila Bulharov, aby sa vzdali. V nasledujúcom roku 1389 Srbi zviedli známu bitku na Kosovom Poli. Proti osmanskej armáde na čele so sultánom Muradom I. bojovali Srbi, Bosniaci, Chorváti, Bulhari aj Albánci. Spojeným silám protiosmanskej koalície sa nepodarilo zvíťaziť, aj keď padol sultán Murad I., ktorého zabil srbský vlastenec Miloš Obilici. Za svoju vlasť položilo život aj legendárne srbské knieža Lazar, ktorého Turci popravili.

Ale ani osmanským Turkom sa nepodarilo rýchlo ujarmiť balkánske národy, hoci ich výbojom veľmi napomáhala nejednota kresťanských štátov a sebecký prístup mocných národov. Napr. Uhorské kráľovstvo a jeho nápor na osmanské armády sa spájal s okupáciou a podmanením balkánskych národov. Nástupcom kniežaťa Lazara sa stal jeho syn Štefan, ktorý dlhý čas kládol odpor nielen Osmanom, ale aj uhorskému kráľovi. Ani Mehmedovi II., dobyvateľovi Konštantinopola sa v rokoch 1454-1459 nepodarilo úplne pokoriť Srbov.

Nemôžeme teda povedať, že by sa južní Slovania ľahko poddávali tureckej hegemónii. Avšak hoci bol odpor Slovanov silný, nemohol odolať tlaku osmanských Turkov. Okrem toho treba si uvedomiť ešte jednu významnú okolnosť: ostatné európske národy, pokiaľ necítili ohrozenie svojej krajiny, nepodporovali odpor balkánskych národov a keď tak aj v určitých prípadoch urobili, využívali svoju prítomnosť na presadenie vlastného vplyvu a nadradenosti. Tak napríklad postupovali nielen uhorskí feudáli, ale tiež aj patriciát benátsky a janovský.

Podobný odpor kládlo aj Bulharsko. Po obsadení Bulharska Osmanmi v roku 1405 začali vybuchovať protiturecké povstania. Pokiaľ ide o Bosnu a Hercegovinu, obyvateľstvo muselo čeliť nájazdom osmanských Turkov od konca 14. storočia. V roku 1406 obsadili Turci Sarajevo a roku 1463 opanovali celú Bosnu a roku 1482 celú Hercegovinu.

Zápas o ovládnutie Chorvátska začal v polovici 15. storočia.

Chorvátov, ktorí svoj štát spojili od roku 1102 personálnou úniou s Uhorským kráľovstvom, sa osmanským Turkom nikdy nepodarilo úplne ovládnuť. Severozápadná časť Chorvátska, aj po začlenení dolného Uhorska (Maďarska) do Osmanského impéria (Budínsky ejálet), zostala súčasťou Kráľovského Uhorska pod správou Habsburského cisára. Avšak v roku 1493 utrpelo uhorsko-chorvátske vojsko zdrvujúcu porážku na Krbavskom poli a tým sa pod osmanskú nadvládu dostala aj veľká časť Chorvátska s výnimkou pásu územia poblíž hraníc s dnešným Slovinskom až k moru a Záhrebu s okolím.

Dalmácia, resp. jej pobrežné mestá, ktoré boli od roku 998 (Split) pod kontrolou Benátskej republiky a tá ich 9. júla 1409 anektovala. V rokoch 1165-1180 bol Split pod kontrolou Byzancie, v rokoch 1390-1396 pod Bosenským kráľovstvom. V 14. storočí vznikla v Dubrovníku a jeho okolí Republika Dubrovník, ktorá do roku 1526 uznávala závislosť na Uhorskom kráľovstve a po vzniku Budínskeho pašalíka v roku 1541 sa dostala do závislosti na Osmanskej ríši. Osmanská ríša v rokoch 1540-1700 ovládla väčšinu vnútrozemia, zatiaľ čo pobrežné mestá zostávali súčasťou Benátskej republiky.

Okolo sto rokov trvalo, kým si Osmani podmanili Albánsko. V týchto vojnách vynikal albánsky vodca Juraj Kastriota. Za svoju statočnosť v boji dostal meno po Alexandrovi Macedónskom - Iskander (Skander-beg). V roku 1444 v bitke nad Dolnou Dibrou porazil 25-tisícovú tureckú armádu. V tom istom roku sformoval Ligu albánskych kmeňov a chcel vytvoriť spojenectvo s Benátkami, Uhorským kráľovstvom a inými Osmanmi ohrozenými štátmi. Ale tak ako aj v iných prípadoch, nepodarilo sa a Albánci museli odolávať tureckému tlaku sami s pomerne neveľkou armádou. Veľkej Porte veľmi záležalo na obsadení Albánska, pretože to bolo odrazisko k útoku na Apeninský polostrov, na štáty dnešného Talianska. Až po smrti Juraja Kastrioty-Skanderbega r. 1479 podarilo sa Osmanom dobyť vojnami zruinovanú krajinu.

Pokiaľ ide o Grécko, sultán Bajezid I. (1389-1402) obsadil Thesáliu a keď byzantský cisár Paleologus odmietol potvrdiť svoju podriadenosť, Bajezid začal blokádu Konštantinopolu. V tom istom čase osmanská armáda si vynútila priamu zvrchovanosť nad Albánskom. V roku 1395 Bajezid zajal a nechal popraviť posledného bulharského cára Ivana Šišmana (1371-1395) a o rok neskôr 1396 rozdrvil krížovu výpravu v bitke pri Nikipole. Toto víťazstvo malo v Európe veľký ohlas a posilnilo aj Bajezidovu pozíciu v materskej krajine - Anatólii, keď si v nasledujúcom roku podmanil kmeň Karamanidov.

Tieto výboje v Ázii spôsobili konfrontáciu s mongolským vládcom Timurom (1370-1405). V roku 1402 už ovládol strednú Áziu a zostával mu už jediný vážny protivník, a to Osmanská ríša. Tá ovládla územie dnešného Turecka a takmer celý Balkán. V roku 1402 skutočne na hlavu porazil Osmanov pri Ankare.

Ináč Timur dvakrát nepriamo zasiahol aj do našich dejín, ako aj do dejín Slovanov na Balkáne i v Rusku. Porážkou osmanských Turkov načas zastavil ich expanziu do Európy a o polstoročie predĺžil existenciu Byzancie. Podlomením moci Zlatej hordy zase Timur otvoril cestu na vzostup ruského štátu pod vedením Moskvy.

Bajezid zomrel v zajatí a Timur odovzdal vládu v Anatolii dynastiam, ktoré však Osmani v tomto regióne potlačili. V roku 1413 z vojny o následníctvo vyšiel víťazne Mehmed I. (1403-1421), ktorý si opäť podrobil takmer celú Anatóliu. Murad II. (1421-1444, 1446-1451) najskôr musel stlmiť revoltu Byzanciou podporovaného Mustafu a nespokojných anatolských vladárov. Tým si uvoľnil ruky k ďalším výbojom.

Najskôr to bola Benátska republika, čím opäť získal v roku 1430 Solún, o ktorý Osmani prišli po porážke pri Ankare. Hlavným rivalom Osmanov v Európe sa teraz stalo Uhorské kráľovstvo v osobe Jána Huňadiho, od ktorého utrpeli porážky v rokoch 1441-1442. Keď sultán Murad II. (1421-1451) bol zaneprázdnený vojnou v Malej Ázii, uhorský kráľ Vladislav sa opäť vydal na výpravu na Balkán, kde 10. novembra 1444 pri Varne došlo k rozhodujúcemu stretnutiu jeho vojsk s osmanskou armádou. V bitke bol kráľ Vladislav, zvaný neskôr „Varnenčik“, zabitý a väčšina križiakov tiež. Vladislavova výprava sa považuje za poslednú krížovú výpravu v dejinách. V roku 1448 podnikol Ján Huňady opäť ťaženie na Balkán, ale v polovici októbra v bitke na Kosovom poli, na mieste, kde osmanskí Turci roku 1389 po prvý raz porazili srbské vojská, utrpel aj on od sultána Murada II. porážku a sám Huňady padol do zajatia, z ktorého bol prepustený za veľké výkupné.

Postupnými prímeriami sa však podarilo udržať vratký mier až do roku 1456. Toto prímerie bolo však osudným pre Konštantínopol - 29. mája 1453 sultán Mehmed II. mesto dobyl, čím de facto zanikla vyše tisícročná Byzantská ríša a sultán Mehmed II. celému kresťanskému svetu dal na vedomie, že je legitímnym následníkom byzantských cisárov a prisvojil si titul Kayser-i Rum (rímsky cisár).

Iba tri roky po dobytí Konštantinopolu Mehmed II. utrpel porážku pri obliehaní Belehradu od Jána Huňadiho. Ten nejednotnej Európe opäť ukázal, že Turkov možno poraziť. Avšak tento najväčší a posledený uhorský protiturecký bojovník niekoľko týždňov po svojom triumfe umrel na mor v meste Zemun (Srbsko). Približne o rok ho na druhý svet prekvapivo nasledoval aj kráľ Ladislav. Toto veľké Huňadyho víťazstvo, keď spod hradieb už niekoľko týždňov znovu obliehaného Belehradu (veliteľom posádky bol Michal Siládi) vytlačil niekoľkonásobne silnejšiu armádu sultána Mehmeda II., už nemohlo zastaviť expanziu Osmanov do strednej Európy. V roku 1459 anektovali Srbsko a v rokoch 1460 a 1461 sa im podarilo ovládnuť Despotat Morei a Cisárstvo Trapezuntu a tým zlikvidovať posledné stopy po byzantskej vláde v tejto oblasti. Nasledovalo podmanenie Valašska a r. 1463 Kráľovstva Bosny. V roku 1478 Osmani dobyli Škodru a definitívne si podmanili Albánsko. Počas svojej vlády Mehmed II. prinútil k uznaniu svojej zvrchovanosti kolónie Janova nad Čiernym morom a r. 1475 Tatársky chanát na Kryme.

Najväčšiu mieru nezávislosti si udržali Moldavsko a Valašsko. Najvýznamnejším moldavským vládcom bolo knieža Štefan III. Veľký (1457 - 1504). Za jeho vlády bolo kniežatstvo ohrozené agresiou susedného Poľska, Uhorska, ale najmä Osmanskej ríše. Proti nej sa Štefan snažil vytvoriť alianciu. V roku 1489 bol nakoniec Turkami donútený platiť tribút. Od roku 1521 sa napokon aj Moldavské kniežatstvo dostalo do vazalského vzťahu k Osmanskej ríši. Južná časť - Budžak sa stal od konca 15. storočia priamou súčasťou Osmanskej ríše.

Pokiaľ ide o Valašsko, v prvej polovici 14. storočia Basarab I. zjednotil obyvateľstvo na území medzi Karpátmi a Dunajom. Po víťazstve nad uhorským kráľom Karolom I. Robertom vytvoril nezávislý štát Tara Românească. Za Mircea Starého na prelome 14. a 15. storočia dosiahlo Valašsko najväčší rozmach. Ale už koncom 15. storočia sa aj Valašsko stalo vazalom osmanského impéria. Koncom 16. storočia sa nakrátko vymanilo z tureckej nadvlády. Stalo sa to za vlády Michala Chrabrého, který načas zjednotil Valašsko, Moldavsko a Sedmohradsko do jedného štátneho útvaru. Avšak v 17. až do počiatku 18. storočia sa znova obnovila väzba na Osmanskú ríšu, formálne ako nezávislé kniežatstvo, ale pod osmanskou zvrchovanosťou. Ako Valašsko, tak aj Moldavsko si udržali najväčšiu mieru nezávislosti počas nadvlády osmanských Turkov na Balkáne. Vojská oboch štátov sa zúčastnili aj na historickej výprave Kara Mustafu proti Viedni v roku 1683 a patrili k najslabším článkom obrany v bitke proti spojeným kresťanským vojskám.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

KULTÚRA
Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.
Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *TEODOR KRIŽKA*. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Živé kresťanstvo

Internet aj iné médiá už obletel záznam kázne prepošta pražskej katedrály sv. Víta. Nazdávame sa však, že jej obsah je taký závažný pre našu súčasnosť a budúcnosť, že by sme ju nemali obísť ani my. Prinášame ju v pôvodine aj v Kultúre, aby sa pri preklade nevytratili ani detaily,. Je to podľa našej mienky ukážkový príklad neustále sa prejavujúceho a obnovujúceho pôsobenia kresťanskej pravdy a odvahy.

LIDÉ, LIDÉ!

Dovoluji si vás oslovit tímto nejvyšším možným titulem, protože člověk je obrazem Boha a je ozdoben výsostnými znaky: rozumem, svědomím a zodpovědností.

Sešli jsme se tu, abychom vzpomenuli obětí válek a totalitních režimů, zejména toho, který je nám historicky nejblíž. Dnešní pietní slavnost dostala jméno Mene Tekel. Tato tajemná slova se objevila na zdi paláce Nabukadnesorova syna, když hodoval a zneuctil posvátné nádoby odcizené z Jeruzalémského chrámu. Oznámila pád jeho říše, protože se nepoučil z příběhu vlastního otce.

Jsme přitom na místě, které je symbolem našich národních dějin. Je to chrám, který po staletí vznikal podle přesně stanoveného řádu a stal se ztělesněním ideálu, který vedl naše otce a dědy. Sama o sobě tato katedrála oním ideálem není, protože ten stojí vysoko nad ní směrem označeným odvážně vzpřímenými věžemi. Odtud k lidem promluvil Bůh. Slyšeli jsme jeho slova platná pro Izraelity v zajetí stejně jako pro stavitele tohoto chrámu. Jsou bolestně platná i dnes. Odtud k nám poslal svého Syna, Ježíše Krista, aby nám ukázal, kdo jsme. Že jsme lidé, jen lidé spěchající ke smrti. Ale také, aby nám zvěstoval, že ideálem člověka je být obrazem Boha. Podobat se Kristu. To je pravda života, celý jeho smysl - jít k tomuto ideálu.

Pokaždé tu někdo mluví. Dnes ten úkol připadl mně. Je mi úzko, protože mluvím před Vševědoucím, a uvědomuji si, že nestojím před vámi, ale před těmi, kdo pro tento ideál, pro pravdu života, byli schopni svůj pozemský život nasadit. Dělat to pro sebe by nedávalo smysl. Život se pokládá za druhé. Ti, na něž tu myslíme, to udělali kvůli nám. Je mi určeno promluvit. Zde jsem, abych konal, co mám konat.

Více než vzpomínat, je třeba se poučit. Ti, o nichž přemýšlíme, zemřeli především proto, že si lidé včas nepřipustili, že jsou ohroženi. Je třeba se poučit, neboť jsme opět ohroženi a opět si to nechceme přiznat. Říkáme: Žijeme v míru, přitom se bojuje, útočí a zabíjí. Ve své hlouposti a pýše poučujeme celý svět. Říkáme: Náboženské války jsou středověký nesmysl. Očekáváme, že všichni odhodí svého Boha, protože my jsme to udělali. Ale oni to neudělají, protože na nás vidí, kam to vede - naše kultura se rozpadá a vymíráme. Říkáme, že s nimi musíme vést dialog, ale oni nás nebudou poslouchat, protože chtějí mluvit o náboženství a my žádné nemáme, protože jsme nekonečně liberální. Říkáme, že si máme jeden druhého vážit, ale oni si nás vážit nemohou, protože oni jsou schopni pro svou pravdu položit život, ale my budeme ustupovat a podle jejich diktátu zakročíme proti každému, kdo se přizná ke znamení Kristova kříže. Říkají nám, že nejsme tolerantní, a mají pravdu, protože nejsme tolerantní ani k sobě navzájem. A nedejme se mýlit, naši politici se vůbec nezajímají o Islám, ale o petrolej a prodej obnošených zbraní. My jim to nemůžeme vytknout, neboť je sice máme za krátkozraké hlupáky, ale nesmíme to přiznat, protože jsme je zvolili. Navíc cítíme, že to jsou ti nejhodnější z nás, protože na slovo poslouchají jiné, kteří jim, sami bez tváře, odněkud nařizují. Tušíme, že odněkud, kde se hraje ruleta s fiktivními penězi, které ovšem někdy musí být podloženy naší prací, popřípadě životy.

Usilujeme o mír na Ukrajině, ale sami jsme připustili, aby byl ohrožen, a spěcháme se přiživit, protože nepřiznáme, že nejde ani o Ukrajince, ani o Rusy, ale opět o peníze a rovnováhy bank, které se rozkymácely jako lodě, když se zvednou vlny. Říkáme: musíme být silní, abychom uhájili mír, ale k čemu nám budou zbraně, když nemáme muže, kteří by je zvedli. Proč by to dělali, když nemají ideál? Ideál, za který by někdo byl ochoten zemřít. Jsme věru ubozí a směšní. Vzali jsme své oblasti vazebnost kultury a naše katedrály se hroutí a společenství lidí se mění v hromadu rozhádaných sobců. Ztratili jsme hodnotu a míru člověka, neboť je zcela logické, že když odhodíme své křesťanství a zbavíme se Boha, zbavíme se i člověka, protože přestaneme vědět, jak má vypadat. Jak si nás muslimové mohou vážit, když oni mají Boha a my žádného nemáme. A proč by se měli u nás chovat slušně a jednat s námi lidsky, když vidí, jak se chováme my k sobě navzájem. Hovoříme o míru, chceme ho bránit, ale sami ho nemáme. Ani v sobě, ani mezi sebou. Chceme zachránit spravedlnost, ale jen množíme zákazy. Jenže spravedlnost ani mír nikdo nezavede, protože vyrůstají ze slušnosti.

Vím, co teď nastane, co uslyším. Má slova narazí na zeď sobecké spokojenosti, která je jako křivé zrcadlo. Všechno překroutí. Kdybych řekl jakoukoli moudrost, ozvěnou se ke mně vrátí fráze prázdnější než žvást opilce. I kdybych přinesl přímo z fronty usmrcené dítě, ozve se jen lživý nářek představitelů elit, a to takový, jaký si bude přát ke všemu lhostejný dav, který je má znovu postavit do čela. Nikdo se nezvedne, aby se šel pokusit zachránit sourozence či matku toho dítěte. Ozvou se proti mně hlasy: Na co si hraješ? Nečárej čerty na zeď!..., až zazní protest: Ten blázen nakonec způsobí válku - umlčte ho! Ale já se hrozím toho, co si připravujeme a přivodíme. Našimi nepřáteli nejsou ani Arabové ani Ukrajinci ani Rusové a vůbec nikdo. Stačíme si sami, protože si neváží zákona života, zapomněli jsme, že život je láska a láska je oběť. Život bez nich nedává smysl. A to je, na co můžeme zahynout. Neměli bychom žádné nepřátele, kdybychom byli jako tato katedrála, poutáni k sobě pevným řádem, a byli bychom váženi a ctěni jako tvůrci. Jenže my nic nevytváříme, protože za sebe necháváme jedny pracovat a druhé myslet. Podle pokynů shora jen posunujeme dílo těch zdola. Nemáme proč žít. Jsme tu zbyteční. Kdybychom takoví nebyli a byli platnými lidmi, neodvážili by se nás nepřátelé ohrozit, protože bychom byli pevnější, než oni. Naší cestou je návrat k rozumu a jeho zkáznění a důsledné, věrohodné, hluboce žité křesťanství.

Nemohu mlčet. Byl jsem vyzván, abych promluvil před Bohem a mrtvými předky, a to ve chvíli, kdy se nás cizinci s úsměškem ptají: Co vy jste vlastně zač? Nemohu mluvit za druhé, ale odpovím za sebe, byť se chvěji:

Vyznávám, že jsem běloch, uznávám odlišnost lidských ras, a tudíž lidskou důstojnost všech, ale odmítám zčernat či zežloutnout a změnit proporci a barvu svých očí.

Jsem muž, který může zplodit, ale nemůže porodit dítě, a proto trvám na spořádané, trvající rodině, neboť je to základ společnosti a záruka výchovy. Trvám na tom, že muž a žena jsou odlišní ve stavbě těla i biologické funkci, že žena je slabší a vzácnější než muž, který ji má chránit, milovat a vážit si jí.

Jsem zatím zdravý a budu pomáhat nemocným, ale odmítnu fňukání slabochů, kteří se na nemoc jen vymlouvají.

Jsem zároveň bohatý i chudý. Svůj chléb si dosud vydělávám a mám ho dost, abych se podělil, ale odmítám živit lenochy. Mám mnohem méně než skutečně majetní, nezávidím jim a radoval bych se, kdyby svůj majetek užívali rozumně.

Jsem Evropan, protože jsem Čech. Narodil jsem se českým rodičům, vyrostl v české zemi a beru vážně bídu i slávu svého národa. Odmítám se rozplynout v bezduché uniformitě konzumní multikultury.

Jsem křesťan, uctivý k lidem jiného náboženství či názoru, a vím s určitostí, že se jimi budou řídit v celém svém jednání. Ale hlásím se pevně ke svému křesťanskému Bohu a řádu, který stanovil, protože je moudrý, spravedlivý a k lidem soucitný.

Jsem člověk, vděčný za své lidství a hrdý na svou tvář.

Jsem člověk, jmenuji se Petr Piťha a nejsem nějaké 361106/038 rodné číslo ani 37-22/015 identifikační číslo oprávnění, ani PIN ani VIPN ani jakékoli jiné číslo. Jsem člověk, protože mám svědomí a nesu zodpovědnost. Jsem člověk a jako člověk chci také zemřít. Amen.

PETR PIŤHA